

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Denisa Müllerová

Účastenství

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 3. 2. 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených, všechny prameny a literatura byly řádně citovány a práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze 3. 2. 2015

Denisa Müllerová

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat JUDr. Bc. Jiřímu Říhovi, Ph.D., vedoucímu své diplomové práce, za cenné rady a připomínky, které mi při psaní této práce poskytl.

Také bych chtěl poděkovat svým rodičům, Jiřímu a Jitce Müllerovým, kteří mě v průběhu studia tolik podporovali.

Obsah

Úvod.....	2
1. Pojem účastenství	3
1.1. Pojem pachatele	4
1.2. Dualistický systém	6
1.3. Monistický systém	18
2. Právní úprava účastenství v ČR.....	23
2.1. Obecné podmínky trestnosti účastenství.....	23
2.2. Jednotlivé formy účastenství.....	31
2.2.1. Organizátorství	32
2.2.2. Návod	34
2.2.3. Pomoc	38
2.3. Trestání účastenství.....	40
3. Úprava účastenství v Rakouské republice a Spolkové republice Německo, komparace s českou úpravou.....	43
3.1. Rakousko.....	43
3.2. Německo	47
3.3. Shrnutí	52
Závěr	55
Seznam literatury	57
Resumé.....	61
Abstrakt.....	63
Abstract.....	64
Název práce v anglickém jazyce a klíčová slova.....	65

Úvod

Jednou z nejdůležitějších funkcí trestního práva je ochrana společnosti před kriminalitou. Protože trestní právo je tím nejpřísnějším prostředkem, kterým společnost ke své ochraně disponuje, jsou trestná jednání zpravidla ta nejnebezpečnější a nejškodlivější. Uvážené stanovení jejich rozsahu je nezbytné, aby trestní právo mohlo plnit svou ochrannou funkci a zajišťovalo tak účinnou ochranu společnosti a zároveň nedocházelo k nevhodnému přepínání trestní represe. Nejedná se o snadný úkol a úprava účastenství je jednou z otázek, se kterou se zákonodárce při jeho řešení musí vypořádat, protože rovněž pojetí účastenství je rozhodné pro určení rozsahu trestnosti.

Problematika účastenství nestojí v České republice ve středu zájmu a není mnoho právníků, kteří by se jí blíže zabývali. Bohužel není ani předmětem zájmu ze strany zákonodárce, což se nepříznivě odráží na stavu současné právní úpravy. A to přesto, že se jedná o téma, které nikterak nepostrádá na důležitosti.

Cílem této práce rozhodně není podat vyčerpávající výklad zkoumané problematiky. Jde o téma obsahově velmi rozsáhlé, s celou řadou sporných otázek, o nichž by bylo možno dlouze diskutovat, přičemž ne vždy je možné dospět k jediné správné odpovědi. Rovněž rozmanitost úprav účastenství v právních řádech různých států je značná, až příliš na to, abych zde mohla rozebrat všechny současné přístupy. Proto jsem se zaměřila pouze na určité otázky týkající se tématu.

Práci jsem rozdělila na tři části. První část je obecná. Budu se v ní zabývat pojmem účastenství a základními koncepcemi při jeho právní úpravě. Ve druhé části se pak zaměřím na stávající úpravu v českém trestním zákoníku a její problémy. A konečně, ve třetí části bych chtěla čtenáře stručně seznámit s úpravou účastenství v zákonodárství dvou sousedních států, a to Spolkové republiky Německo a Rakouské republiky, porovnat je, a to jak spolu navzájem, tak i s českou úpravou.

1. Pojem účastenství

Účastenství obecně představuje jednu z forem trestné součinnosti, což je pojem označující situaci, kdy se na trestné činnosti různým způsobem podílí více osob. Solnař účastenství definuje prostřednictvím zaměření jednání účastníků k témuž následku, jako „*takovou úmyslnou účast na trestném činu, která je namířena proti témuž konkrétnímu individuálnímu objektu a směřuje k témuž následku.*“¹

V českém právním řádu je účastenství zákonným pojmem a účastníkem je každý, kdo splní podmínky § 24 trestního zákoníku. Teorie ale někdy hovoří i o účastenství v širším smyslu, kdy k organizátorovi, návodci a pomocníkovi podle § 24 připojuje ještě spolupachatele. Účastenství podle pojetí trestního zákoníku představuje jednu z podob trestného činu (§ 111 TZ), je obecnou formou trestné součinnosti² a obecnou formou trestné činnosti.

Obecně se má za to, že součinnost více osob při páchání trestné činnosti podstatně zvyšuje její nebezpečnost. Zvyšuje se tak její účinnost, intenzita a obvykle zanechává těžší následky, a to jako důsledek kooperace více osob. Také bývá spojena s nejnebezpečnějšími druhy kriminality.³ U účastenství nemusí být tato kooperace vždy vědomá, resp. ne každá zúčastněná osoba musí vědět o tom, že ji někdo podporuje. Přesto je účastenské jednání považováno zákonodárcem za natolik nebezpečné, že jej podrobil stejné trestní sazbě, jaké podrobuje pachatele. Nejlépe je hodnocení nebezpečnosti účastenství vyjádřeno u návodu, který představuje vyvolání rozhodnutí spáchat trestný čin v jiné osobě, ačkoli samotné pojetí takového rozhodnutí je beztrestné.⁴

S účastenstvím se můžeme setkat i ve zvláštní části trestního zákoníku. V některých skutkových podstatách jsou obsažena jednání, která materiálně jsou účastenstvím, ale zákonodárce, z důvodů nepostižitelnosti příslušného účastenského jednání v rámci obecných ustanovení, je povýšil na pachatelství. Jedná se o účast na

¹ SOLNAŘ, Vladimír. *Účastenství v československém socialistickém trestním právu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, str. 30

² KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, str. 347

³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 303

⁴ SOLNAŘ, Vladimír. *Účastenství v československém socialistickém trestním právu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, str. 20

jednáních, která sama nejsou trestným činem, protože se jich dopouští ten, kdo má být chráněn. Protože jde ale o jednání, která nejsou ve společnosti žádoucí (sebevražda, nedovolené přerušování těhotenství), postihuje zákonodárce osoby, které k oněm nežádoucím následkům přispějí. Kdo se však dopustí takového jednání, nebude pouhým účastníkem, ale pachatelem. Zvláštním případem je pak organizovaná zločinecká skupina (§ 129, § 361 trestního zákoníku), která představuje povýšení organizátorství, ale motivem je zde především extrémní nebezpečnost organizované kriminality. Některé skutkové podstaty také obsahují jednání, která jsou určitým formám účastenství velmi podobná, a je proto třeba postupovat při právní kvalifikaci obezřetně.

Různé právní řády řeší případy účastenství a případy trestné součinnosti různě. Základní právní přístupy k úpravě účastenského jednání jsou dva – systém dualistický a systém monistický. Prvý z nich rozlišuje dva pojmy – pachatel a účastník, druhý pracuje pouze s pojmem pachatele a pojem účastníka ve formálním smyslu nezná. Všechna jednání, která jsou materiálně účastenským, spadají pod pojem pachatele. Který systém zákonodárce zvolí jako základní pro svou právní úpravu, je nanejvýš politické rozhodnutí a je samozřejmě podmíněno též kulturně a historicky. Je však třeba říci, že ani jeden z těchto systémů se v praxi obvykle nevyskytuje ve své čisté podobě. Často dochází v rámci výchozího systému k různým ústupkům ve prospěch systému druhého v zájmu zajištění funkčnosti úpravy. Prvky obou systémů se tak ve skutečnosti tu v menší, tu ve větší míře prolínají.

1.1. Pojem pachatele

Z výše uvedeného vyplývá, že v rámci úpravy trestné součinnosti je důležitá odpověď na otázku, kdo je pachatelem trestného činu. V každém z uvedených systémů má totiž pojem pachatele jiný obsah. Širší je v případě monistických systémů. Můžeme tedy říci, že monistické systémy vycházejí z extenzivního pojetí pachatele. Naproti tomu pojetí pachatele v dualistických systémech je restriktivní, neboť obsah pojmu je zde ve srovnání se systémy monistickými zúžený. Východiskem je přitom výklad skutkové podstaty trestného činu. Jde o její dosah.⁵ V případě restriktivního pojetí je rozsah

⁵ KIENAPFEL, Diethelm, HÖPFEL, Frank. *Grundriss des Strafrechts*. 12., überarbeitete und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007, str. 201

skutkové podstaty užší, v případě extenzivního pojetí širší. Rozlišování mezi extenzivním a restriktivním pojetím pachatele zavedl rakouský právní teoretik Zimmerl na konci dvacátých let dvacátého století, kdy se v Rakousku a také v Německu o pojmu pachatele a i o trestné součinnosti živě diskutovalo.⁶

Podle **restriktivního pojetí** je pachatelem pouze ten, kdo vlastním jednáním naplní všechny znaky popsané v příslušné skutkové podstatě. Protože toto pojetí je příliš úzké a řada nebezpečných jednání by takto zůstala nepotrestána, je pojem pachatele doplňován pojmem účastníka, který je postižitelný na základě zvláštních zákonných ustanovení - ta pak představují rozšíření dosahu skutkové podstaty a trestnosti. Účastník tedy není pachatelem, nenaplnuje příslušnou skutkovou podstatu, ale na jejím uskutečnění se pouze podílí. Další doplnění představují instituty nepřímého pachatele a spolupachatelství. Restriktivní pojetí pachatele je východiskem pro dualistické systémy.

Pro funkčnost restriktivního pojetí je velmi důležité přesné vymezení pojmu pachatele a pojmu účastníka a jejich vzájemné odlišení. To není problém u trestných činů formálních, u nichž zákonodárce přesně stanoví, jaké jednání je trestné, a je tedy možné při výkladu pojmu pachatele vycházet ze samotného znění skutkové podstaty. Pachatel je ten, kdo uskutečňuje jednání popsané ve skutkové podstatě. U trestných činů materiálních však řešení tak jednoduché není. Zákonodárce zde postihuje dosažení určitého účinku, aniž by uvedl, jakým způsobem k němu má pachatel dospět. Otázku, kdo je pachatelem a kdo pouhým účastníkem, tedy nelze vyčíst ze znění skutkové podstaty. Za účelem vymezení pojmů pachatele a účastníka proto vznikla v průběhu historie řada teorií, které nabízely různá rozlišovací kritéria.

V základech **extenzivního pojetí** pachatele stojí teorie podmínky⁷ (teorie *conditio sine qua non*), založená na zásadě rovnocennosti všech příčin, které mohly vést k právní normou předvídanému následku. Vychází-li zákonodárce z extenzivního pojetí pachatele, považuje každého, kdo jakýmkoli způsobem přispěl k následku předvídanému ve skutkové podstatě, za pachatele. Protože všechny příčiny mají podle teorie ekvivalence stejný význam, nezáleží na tom, zda by jedna z jednajících osob byla schopná přivodit následek předvídaný v příslušné skutkové podstatě sama nebo až ve spojení s jinými. Všechny osoby, které jakkoli přispěly k tomu, že trestněprávně

⁶ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 6.

⁷ JESCHECK, Hans-Heinrich, WEIGEND, Thomas. *Lehrbuch des Strafrechts: allgemeiner Teil*. 5., vollständig neubearbeitete und erweiterte Aufl. Berlin: Duncker & Humblot, 1996, str. 649

relevantní následek nastal, jsou si z hlediska jeho způsobení rovnocenné, a proto nelze některé považovat za pachatele a jiné za pouhé účastníky. Systémy založené na tomto pojetí tedy neznají pojem účastníka, činí ho nadbytečným a vlastně jej i pojmově vylučují. Proto se někdy hovoří o exklusivním pojetí pachatele.⁸ Toto pojetí je základem pro monistické systémy, které pracují pouze s pojmem pachatel. Ten ovšem nemusí být jednotný a v rámci systému tak může existovat několik forem pachatelství, z nichž některé mohou odpovídat účastenství v materiálním smyslu.

Jestliže restriktivní pojetí je dobře slučitelné s trestnými činy formálními, zde je tomu naopak, neboť jen těžko lze zdůvodnit, jak je možné naplnit skutkovou podstatu i jiným jednáním, než které je v ní výslovně popsáno. Toto pojetí selhává též v případě trestných činů vlastnoručních a trestných činů zvláštních.

Přestože všechny osoby podílející se na činu jsou pachateli a při ukládání trestu se na ně použije stejná trestní sazba, není sporu, že váha všech možných jednání při naplňování skutkové podstaty a míra jejich nebezpečnosti nemusí být vždy stejná. Závažnost podílu každé z působících osob tak musí být zohledněna při ukládání trestu.⁹

1.2. Dualistický systém

Historicky starší dualistický systém je někdy označován též jako systém účastenství, a to proto, že rozlišuje dvě skupiny osob, které se podílejí na spáchání trestného činu – pachatele a účastníky. Jak již bylo uvedeno, dualistický systém vychází z restriktivního pojetí pachatele, přičemž jeho omezený dosah doplňuje pojmem účastníka. Pachatel vlastním jednáním naplňuje znaky skutkové podstaty, je ústřední postavou celého dění, zatímco účastník příslušnou skutkovou podstatu sám nenaplňuje, pouze se podílí na činnosti pachatele, a je proto postavou okrajovou.¹⁰ Pojem pachatele i pojem účastníka může být, a také mnohdy bývá, vnitřně diferencován. Již italští právníci na počátku středověku rozlišovali různé druhy trestné součinnosti. Tradiční je dělení na pachatele, návodce a pomocníka, které pochází z francouzského Code Penal

⁸ KIENAPFEL, Diethelm, HÖPFEL, Frank. *Grundriss des Strafrechts*. 12., überarbeitete und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007, str. 202

⁹ ŘÍHA, Jiří. *Účastenství v trestním právu*. 1. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, 2006, str. 210

¹⁰ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 9

z roku 1810. Tiedemann jej dokonce považuje za tradiční společnou evropskou hodnotu.¹¹ Dualistický systém platí v Německu, Francii, Španělsku, Švédsku, Finsku.¹²

Již jsem zmiňovala, že pro dualistický systém je důležité přesné odlišení pojmu pachatele a pojmu účastníka, protože na skutečnost, že určitá osoba je pachatelem, a jiná pouhým účastníkem se váží další právní následky pro tento systém charakteristické.¹³ U řady trestných činů nebude vymezení pachatele činit obtíže, když skutková podstata sama obsahuje definici pachatele. Tak je tomu u trestných činů formálních. Skutkové podstaty trestných činů materiálních však popis pachatele neobsahují, neříkají, co má být vykonáno, aby došlo ke spáchání toho kterého trestného činu, stanoví pouze negativní následek, jehož dosažení je trestné. Jak ale poznat, které jednání je jednáním pachatele a které je pouhým účastenstvím, když se zdá, že každá příčina vedoucí k trestněprávně relevantnímu následku má být postižena stejně? V minulosti bylo vytvořeno velké množství teorií s cílem nalézt rozlišovací kritérium. Nejvýznamnější jsou tyto:

Formálně-objektivní teorie vidí pachatele v každém, kdo osobně vykonal, alespoň částečně, jednání popsané ve skutkové podstatě. Všechny ostatní spolupůsobilí osoby mohou být toliko účastníky. Důležité je přitom jen to, co bylo vykonáno navenek, nezáleží na vůli či zájmech jednajících¹⁴, ani na závažnosti jeho jednání ve srovnání s jednáním jiných osob. Výhodou této teorie je, že jasně vymezuje pojem pachatele - kdo je pachatel, totiž vyplývá přímo ze znění skutkové podstaty. V tom však zároveň tkví i její slabiny, a to proto, že ne všechny skutkové podstaty obsahují popis trestného jednání. Řeč je opět o trestných činech materiálních, které nejsou slučitelné s restriktivním pojetím pachatele, a tím pádem ani s formálně-objektivní teorií, na níž je toto pojetí pachatele založeno. Další nevýhodou je neslučitelnost s institutem nepřímého pachatelství, bez něhož se na zásadě akcesority (viz dále) založené dualistické systémy neobejdou. Jeden z největších příznivců této teorie, Beling, se této výtce bránil tím, že jazykové zvyklosti nám umožňují označit za pachatele toho, kdo použije jiného jako živý nástroj, a říci o něm, že právě on někoho usmrtil nebo právě on odcizil nějakou

¹¹ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 5, str. 7

¹² KIENAPFEL, Diethelm, HÖPFEL, Frank. *Grundriss des Strafrechts*. 12., überarbeitete und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007, str. 217

¹³ GROPP, Walter. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. 3., überarbeitete und erw. Aufl. Berlin: Springer, 2005, str. 352

¹⁴ BAUMANN, Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. *Strafrecht: allgemeiner Teil : Lehrbuch*. 11. neubearbeitete Aufl. Bielefeld: Giesecking, 2003, str. 678

věc. Jak však správně poznamenává Roxin: „obětoval tak základní princip formálně-objektivní teorie, totiž osobní vykonání ve skutkové podstatě popsaného jednání, výjimce, která sice zaručuje správný výsledek, ale kterou v rámci tohoto učení nelze zdůvodnit.“¹⁵ Potíže může uplatňování této teorie způsobit i při aplikaci institutu spolupachatelství, kdy pro to, aby osoba mohla být považována za spolupachatele, je nutné, aby vykonala alespoň část jednání uvedeného ve skutkové podstatě, jinak bude pouhým účastníkem, a to i když čin jednoznačně spáchala společně s pachatelem.

Nedostatky se pokusila napravit **teorie materiálně-objektivní**, když kritérium doplnila o nebezpečnost jednání každé z působících osob a způsob a intenzitu příčinného vztahu.¹⁶ Ani tato teorie však nedokázala uspokojivě vyřešit všechny obtíže spojené s vymezováním pojmů pachatele a účastníka, protože nebezpečnost jednání není dána pouze vnějším děním, samotným jednáním, tak jak se navenek jeví, ale i existencí nebo neexistencí společného plánu spolupůsobících osob. Důležitý je také způsob kontroly nad průběhem činu, tedy nad rozvojem příčinné souvislosti.¹⁷ Pro to, abychom mohli zhodnotit nebezpečnost jednání, nám zkrátka nikdy nepostačí znát pouze objektivní okolnosti, ale vždy musíme znát i okolnosti subjektivní povahy. Co jednající osoby zamýšlely, čeho chtěly docílit, co věděly a o čem neměly ani ponětí a zda podstatné okolnosti vůbec mohly znát, to vše spoluurčuje závažnost činu.¹⁸

Subjektivní teorie vznikly na základě teorie podmínky, populární v 19. století. V souvislosti s rozvojem naturalpozitivismu se tehdy i ve společenských vědách uplatňovalo smýšlení o kauzalitě založené toliko na přírodních zákonech a jakékoli jiné příčiny nebyly brány v potaz.¹⁹ Pokud jsou však všechny podmínky objektivně vedoucí k trestněprávně relevantnímu následku rovnocenné, pak nelze rozlišovat pachatelství a účastenství podle objektivního kritéria, ale je třeba použít kritérium subjektivní. Podle ní je pachatelem ten, kdo chtěl čin jako vlastní (má vůli spáchat čin jako vlastní, má

¹⁵ ROXIN, Claus, Täterschaft und Tatherschaft, 5. Auflage, Berlin: Walter de Gruyter, 1990, str. 36

¹⁶ K jednotlivým podobám materiálně-objektivní teorie: ROXIN, Claus, Täterschaft und Tatherschaft, 5. Auflage, Berlin: Walter de Gruyter, 1990, str. 38 an.

¹⁷ JESCHECK, Hans-Heinrich, WEIGEND, Thomas. *Lehrbuch des Strafrechts: allgemeiner Teil. 5.*, vollständig neubearbeitete und erweiterte Aufl. Berlin: Duncker & Humblot, 1996, str. 649-650

¹⁸ Např. Jeschek/Weigend uvádějí příklad, kdy A podá tetě šálek kávy poté, co do něj na příkaz A, B nasypal jed. Pak je A pachatel a B pomocník. Na druhou stranu, pokud B nasypal jed na kávu a A ji předal tetě, aniž by měl o jedu tušení, pak je B nepřímým pachatelem, přestože navenek je situace stejná jako předchozí. JESCHECK, Hans-Heinrich, WEIGEND, Thomas. *Lehrbuch des Strafrechts: allgemeiner Teil. 5.*, vollständig neubearbeitete und erweiterte Aufl. Berlin: Duncker & Humblot, 1996, str. 649

¹⁹ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil.* München: Beck, 2003, str. 12

animus auctoris), zatímco účastníkem, kdo čin chtěl jako cizí (má vůli účastnit se na cizím činu, má animus socii). Na otázku, jak poznat vůli pachatele a jak vůli účastníka, existovaly v zásadě dvě odpovědi. První nabízí **teorie úmyslu**. Ta říká, že vůle účastníka je nesamostatná a podřízená vůli pachatele - účastník ponechává provedení činu pachateli.²⁰ Jeden z nevlivnějších zastánců této teorie, von Buri, soudce Říšského soudu, který též svými názory velmi ovlivnil tehdejší judikaturu, učil: „*Rozdílnost pachatele a pomocníka je možno nalézt jen v samostatnosti pachatelovy vůle a nesamostatnosti vůle pomocníkovy. Pomocník chce následek jen pro ten případ, že jej chce pachatel, a pro případ, že jej pachatel nechce, také jej nechce. Rozhodnutí, zda má následek nastat nebo ne, musí proto přenechat pachateli.*“²¹ Druhé možné řešení nabízí **teorie zájmová**. Podle ní je rozhodující, v zájmu které osoby byl čin spáchán. Ten, v jehož zájmu byl čin spáchán, je pachatelem, kdo naopak zájem na činu neměl, může být jen účastníkem. Přestože již v roce 1907 byla označena za překonanou (Birkmeyer)²², v roce 1940 ji využil Říšský soud pro rozhodnutí o tzv. případu koupelové vany. Šlo o případ dvou sester, v němž jedna sestra porodila nemanželské dítě a přesvědčila druhou, aby dítě utopila ve vaně a ušetřila ji tak hanby. Soud sestru, která vlastnoručně vraždila, označil za pouhého pomocníka a sestru, která na provedení vražedného jednání měla zájem, za pachatele. V rozhodnutí soud uvedl: „*Zda chce někdo čin jako vlastní, se řídí především, i když ne výlučně, stupněm vlastního zájmu na způsobení následku.*“²³ Toto rozhodnutí bylo právníkou veřejností silně kritizováno. Podobným excesem byl i případ Staschynskij.²⁴ Ačkoli německý Spolkový soudní dvůr dodnes používá subjektivní teorii, tak již nikoli v této extrémní podobě. V pozdějších rozhodnutích uznal, že kdo vlastnoručně vykonal jednání popsané ve skutkové podstatě, nemůže být pouhým účastníkem, ať už čin vykonal ve svém vlastním zájmu nebo ne.²⁵ Zájem na činu je však stále významným, i když ne jediným vodítkem ke zjištění, zda je dotyčný pachatelem,²⁶ v rámci dnes uplatňované **smíšené teorie**, která kombinuje hlediska subjektivní i objektivní, i když, jak podotýká Roxin, bohužel neříká, které

²⁰ ROXIN, Claus, *Täterschaft und Tatherschaft*, 5. Auflage, Berlín: Walter de Gruyter, 1990, str. 52-53

²¹ ROXIN, Claus, *Täterschaft und Tatherschaft*, 5. Auflage, Berlín: Walter de Gruyter, 1990, str. 52-53

²² ROXIN, Claus, *Täterschaft und Tatherschaft*, 5. Auflage, Berlín: Walter de Gruyter, 1990, str. 56

²³ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str.11

²⁴ Sovětský agent Staschynskij zastřelil na příkaz nadřízených dva politiky, soud jeho jednání posoudil jako pomoc, následně byly i ostatní podobné případy posuzovány stejně

²⁵ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 20

²⁶ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 12

z nich je nejdůležitější.²⁷ Dnes by ostatně posouzení osoby, která vlastnoručně vykonala jednání popsané ve skutkové podstatě, jako účastníka bylo v rozporu se zněním německého trestního zákona.²⁸

Největšího úspěchu, přinejmenším v Německu, se prozatím dočkala **teorie panství nad činem**. Tato teorie v sobě spojuje prvky jak objektivních, tak subjektivních teorií. V podstatě navazuje na formálně-objektivní teorie, když vychází ze znění skutkové podstaty, jako základního kritéria. Ten, kdo vlastnoručně naplňuje znaky skutkové podstaty, je pachatelem. Zároveň uznává, že toto nestačí. Skutkovou podstatu naplňuje i ten, kdo jiného používá jako živý nástroj a naplňuje ji jeho prostřednictvím, a stejně tak ten, kdo hraje předem stanovenou roli ve skutkovém průběhu činu a zavíní tak následek předvídaný ve skutkové podstatě stejně jako ten, kdo jednal bezprostředně.²⁹ Teorie byla poprvé formulována v roce 1933 Lobem a podrobně rozpracována především v monografii Roxinově.³⁰ Pachatelem je ten, kdo má panství nad činem, kdo nad ním vládne. V tomto smyslu je jejím předchůdcem teorie úmyslu se svým pojetím nadřazené vůle pachatele, a podřízené vůle účastníka, protože právě pachatel je ten, kdo rozhoduje o provedení činu a tím mu panuje.³¹ Panství znamená, že dotyčná osoba ovládá skutkový průběh, přičemž toto ovládnutí je kryto úmyslem. Panství přitom může mít několik podob. Může jít o panství nad jednáním (tzn. pachatel sám vykoná jednání popsané ve skutkové podstatě, tj. jako přímý pachatel), panství volní (tzn. pachatel nenaplňuje skutkovou podstatu vlastním jednáním, ale ovládá osobu, která tak činí, a tak páchá čin jejím prostřednictvím, nepřímé pachatelství) nebo tzv. funkcionální panství (tzn. spolu s jiným plní pachatel důležitou funkci při naplňování skutkové podstaty, spolupachatelství).³² Toto pojetí pachatele lze využít při posuzování velké části trestných činů. Zvláštním případem jsou ale trestné činy, které může spáchat pouze osoba se zvláštní povinností a trestné činy vlastnoruční. U prve jmenovaných může být pachatelem pouze ten, kdo poruší zvláštní povinnost, u deliktů vlastnoručních je možné panství nad činem pouze v podobě panství nad jednáním. Pachatelem může být jen osoba, která skutkovou podstatu naplnila vlastnoručně a nepřichází v úvahu nepřímé

²⁷ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 13-14

²⁸ § 25 odst. 1

²⁹ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 15

³⁰ Täterschaft und Tatherrschaft, první vydání v roce 1963, mnohokrát znovuydaná

³¹ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 12

³² ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 15

pachatelství ani spolupachatelství (ledaže by pachatel také jednal vlastnoručně); všichni ostatní mohou být jen účastníci.³³

Další teorie již nejsou tak významné. Např. Schmidhäuserova teorie komplexnosti (die Ganzheitstheorie). Schmidhäuser vypočítává 16 okolností, které mají význam při posuzování každého jednotlivého jednání. Tím se snaží odstranit důvod ztroskotání většiny předchozích teorií, a to, že se zaměřují pouze na jedno odlišovací kritérium, což jim znemožňuje zohlednit individualitu každého konkrétního případu. Protože však tato teorie přesouvá břemeno odpovědi na onu zásadní otázku: Kdo je pachatelem?, na soudce a neumožňuje dostatečně předvídatelné a jasné určení pachatelství, je v rozporu se zásadou nullum crimen sine lege. To ji činí prakticky nevyužitelnou.

Protože účastník se podílí na činu pachatele, je pro trestnost účastníka třeba, aby nějaký čin vůbec spáchán byl. Trestnost jednání účastníka je tedy závislá na činu pachatele. Tuto závislost označujeme jako akcesoritu účastenství. Zásada akcesority je jedním z charakteristických rysů dualistického systému.

U akcesority rozlišujeme rovinu kvalitativní a rovinu kvantitativní.

Kvantitativní stránka akcesority nám říká, do jakého stadia musí dospět čin pachatele, aby bylo možné postihnout jednání účastníka. Tím je v dualistických systémech obvykle pokus trestného činu, což je logické, protože dokud zde není alespoň pokus trestného činu, není zde ani bezprávi³⁴, na němž by bylo možné se účastnit, a proto je také v dualistických systémech pokus účastenství obvykle beztrestný.³⁵ Protože ale skutečnost, zda se pachatel trestného činu skutečně dopustí, není vždy závislá výlučně na vůli účastníka, musí zákonodárce výslovně upravit postih účastníků, kteří materiálně naplnili všechny znaky příslušné formy účastenství, přestože pachatel

³³ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 10

³⁴ Pojem bezprávi a vina je zde míněn ve smyslu znaků trestného činu uplatňovaný zejména v německy mluvících zemích. Systém znaků trestného činu je zde odlišný od systému uplatňovaného v českém právu. Tyto znaky jsou čtyři: jednání, naplnění skutkové podstaty, protiprávnost a vina. První tři bývají slučovány pod pojem bezprávi (Unrecht). Pojem vina (Schuld) znamená, že pachateli můžeme čin vyčítat. Protože jsem při psaní práce vycházela z množství německy psaných pramenů, budu používat jejich terminologii, neboť ta je jen těžko převoditelná do češtiny, když jde o odlišné právní prostředí. ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. 4. vollständig neu bearbeitete Aufl. München: Beck, 2006, str. 194 an.; BAUMANN, Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. *Strafrecht: allgemeiner Teil : Lehrbuch*. 11. neubearbeitete Aufl. Bielefeld: Giesecking, 2003, str. 190 an.

³⁵ TRIFFTERER, Otto, SCHMOLLER, Kurt. *Die österreichische Beteiligungslehre: eine Regelung zwischen Einheitstäter- und Teilnahmesystemen?*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1983, str. 45

z různých důvodů nedospěl ani do stadia pokusu. Pokud by právní řád taková ustanovení neobsahoval, znamenalo by to, že řada nebezpečných jednání by zůstala beztrestná a že trestnost účastníků by v některých případech závisela jen na náhodě, zda se hlavnímu pachateli provedení činu podaří, zda se nerozhodne, že čin i přes naléhání návodce nespáchá nebo mu v jeho spáchání zabrání nějaká neočekávaná událost. Příkladem může být ustanovení § 30 německého trestního zákoníku, který postihuje pokus návodu. Pokus pomoci zřejmě vzhledem k menší závažnosti ponechává beztrestnou. Naproti tomu v monistických systémech akcesorita v kvantitativním smyslu neexistuje, protože každý účastník v materiálním smyslu, je považován za pachatele a pokus účastenství je zde posuzován jako pokus trestného činu. Všechna tato jednání jsou tedy trestná automaticky, z povahy monistického systému a pro vyloučení některých jednání z rámce trestnosti je potřeba vytvořit speciální ustanovení. Příkladem je úprava rakouská, která takto trestá určujícího pachatele, ale již ne pachatele přispívajícího (pro trestnost pomoci se vyžaduje, aby se přímý pachatel o čin alespoň pokusil – právě proto, že pokus samotné pomoci trestný není). Pokus pomoci v materiálním smyslu není tedy trestný ani v právu rakouském. Stejně se monistické systémy vyrovnávají s účastenstvím nezdařeným nebo bezvýsledným, které jsou zde rovněž posuzovány jako pokus trestného činu.

Kvalitativní akcesorita řeší charakteristiku činu pachatele nutnou pro postižení účastníka. Někdy postačí, pokud se jedná pouze o čin protiprávní, jinak trestný a sám pachatel nemusí být trestně odpovědný. Jindy se vyžaduje, aby pachatel trestně odpovědný byl, aby navíc jednal zaviněně atd. Čím více požadavků je kladeno na čin hlavního pachatele, tím přísnější je akcesorita. A čím přísnější akcesorita, tím je trestnost účastníka více omezená. Pokud totiž činíme trestnost účastníka závislou na trestní odpovědnosti pachatele, větší požadavky na hlavního pachatele a jeho čin nutně rozšiřují počet případů beztrestnosti účastníka.

Za opak zásady akcesority bývá považována zásada osamostatnění účastenství. Proti tomu ovšem Říha namítá, že naprostá samostatnost účastníků již z povahy věci není možná, a že může jít jen o různý stupeň uvolnění přirozené akcesority.³⁶ Vždy se vyžaduje, aby účastník měl vůli podílet se na jednání, které má alespoň zevní znaky

³⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 329

trestného činu. V tomto smyslu je akcesorita podmínkou trestnosti účastníka ve všech právních řádech založených na dualistickém systému. Rozdíly pak spočívají v dalších podmínkách, které trestnost účastníka zužují, protože na čin, který zamýšlel, kladou více a více požadavků. Solnař uvádí: „*Závislost se týká podmínek trestní odpovědnosti přímého pachatele a jejího stupně.*“³⁷ Autor spatřuje jádro akcesority v navázání trestní odpovědnosti účastníka na trestní odpovědnost pachatele.

Právní řády přistupují k otázce akcesority různě a akcesorita tak může mít mnoho podob. Může být velmi přísná nebo naopak uvolněná téměř až k osamostatnění účastenství.³⁸ Mayer rozlišuje akcesoritu minimální, která předpokládá jen naplnění objektivních znaků skutkové podstaty hlavního trestného činu; akcesoritu extrémní, která vyžaduje, aby se jednalo o čin zaviněný a hyperakcesoritu, u které existence důvodů vylučujících protiprávnost u trestného činu hlavního pachatele vyloučí i trestnost účastníka.³⁹ Různé způsoby označení stupňů akcesority uvádějí i jiní autoři.⁴⁰

Častější je akcesorita limitovaná, která je funkčnější. Např. německá úprava vyžaduje pouze, aby čin hlavního pachatele byl protiprávní, a nevyžaduje, aby byl rovněž zaviněný. Podle Roxina, není praktický význam limitované akcesority příliš velký.⁴¹ Většinu případů účastenství na činu trestně neodpovědného pachatele lze totiž postihnout prostřednictvím institutu nepřímého pachatelství. V jednotlivých případech však může být užitečná, a to tehdy, není-li si účastník vědom nedostatku v osobě hlavního pachatele, který brání vzniku jeho trestní odpovědnosti, např. pokud návodce neví, že naváděná osoba nedovršila potřebného věku, ale myslí si, že ano, protože dotyčný vypadá starší. V případě extrémní akcesority by takové jednání zůstalo beztrestné. V monistických systémech je kvalitativní akcesorita vyloučena, neboť zde každý, kdo se podílí na trestném činu, odpovídá za svou vlastní vinu a jím spáchané bezprávi. Příkladem může být opět úprava rakouská, i když i v Rakousku existují autoři vykládající příslušná ustanovení trestního zákoníku ve smyslu limitované kvalitativní akcesority.

³⁷ SOLNAŘ, Vladimír. *Účastenství v československém socialistickém trestním právu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, str. 37

³⁸ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha: Novatrix, 2009, část II.: Základy trestní odpovědnosti, str. 389

³⁹ in ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 138

⁴⁰ př. KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, str. 366, akcesorita minimální, optimální a maximální

⁴¹ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 138

Pro dualistické systémy je též příznačné, že pachatelé a účastníci nepodléhají stejné trestní sazbě - pro účastníky se obvykle používá trestní sazba snižená (př. německý tr. zák., pomoc - § 27 odst. 2),⁴² což je někdy kritizováno, protože ne vždy musí být jednání účastníka méně nebezpečné než jednání pachatele, aby si zasloužil mírnější potrestání.

Dualistickému systému bývá vyčítána přílišná dogmaticčnost, rozsáhlý pojmový aparát a celková složitost úpravy ve srovnání s úpravami založenými na monismu. Též je namítána nemožnost dostatečné individualizace trestu⁴³, přehnané soustředění se na pojmy a teorii a nezohledňování reality skutečného života, když nedokáže postihnout nebezpečnost jednání každého zúčastněného v konkrétním případě a mechanicky aplikuje na jednání účastníka sníženou trestní sazbu. Kienapfel a Höpfel uvádí, že právě proto, aby byla nebezpečnost jednání každé ze zúčastněných osob dostatečně zohledněna, a tedy v zájmu zajištění spravedlnosti, prolomil soud ve výše zmiňovaném případě koupelové vany a případu Staschynskij zásadu akcesority, když posoudil jednání agenta a sestry utopivší dítě jako pouhou pomoc, zatímco minimálně stejně závažné, ne-li závažnější jednání nadřízeného a matky dítěte za pachatelství.⁴⁴

Další otázka, která je v rámci dualistických systémů diskutována, jsou důvody trestnosti úcastenství. U monistických systémů je odpověď jednoduchá, neboť všechny zúčastněné osoby jsou považovány za pachatele. Jinak je tomu u systémů dualistických. Přestože daná otázka se zdá být na první pohled banální, při bližším pohledu zjišťujeme, že odpověď není oproti očekáváním vůbec jednoduchá. Nejedná se přitom jen o nějakou dogmatickou otázku. Odpověď na ni má význam pro stanovení rozsahu trestnosti. Umožňuje určit, která jednání, za jakých okolností budou ještě trestná, a která ne. Největší uplatnění nalezne při posuzování sporných otázek⁴⁵, např. posuzování

⁴² KIENAPFEL, Diethelm, HÖPFEL, Frank. *Grundriss des Strafrechts*. 12., überarbeitete und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007, str. 204

⁴³ Tamtéž, str. 204

⁴⁴ KIENAPFEL, Diethelm, HÖPFEL, Frank. *Grundriss des Strafrechts*. 12., überarbeitete und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007, str. 204

⁴⁵ HEFENDEHL, Roland und MitarbeiterInnen, Juristische Fakultät der Universität Freiburg, Institut für Kriminologie und Wirtschaftsrecht, Die Teilnahmeform der Anstiftung gem. § 26 StGB, <http://strafrecht-online.org/lehre/ws-2008/strafrecht-at/karteikarten/%C2%A7%2029-1%20-%20Anstiftung%20KK%20557-578.pdf>

trestnosti agenta provokatéra. Ústředním problémem přitom je, zda se účastník dopouští vlastního bezpráví nebo zda se jeho bezpráví odvozuje od bezpráví, jež páchá pachatel.⁴⁶ Na to opět existují různé názory.

Jedním z nich je, že sám účastník se dopouští vlastního bezpráví, nezávislého na bezpráví pachatele a s ním spojená **teorie způsobení**. V souvislosti s touto teorií je v Německu často zmiňován příklad, kdy někdo jiného pohne k sebevraždě. U nás představuje takové jednání samostatnou skutkovou podstatu. Německý trestní zákon ale takové ustanovení postrádá, čímž se otevírá prostor pro diskuze. Zmiňovaný názor by vedl k tomu, že osoba, která jiného pohnula k sebevraždě, by byla potrestána za návod k zabití⁴⁷, popř. dokonce jako nepřímý pachatel zabití, s využitím sebevraha jako živého nástroje,⁴⁸ protože sama sebevražda není trestným činem a nelze se tedy na ní účastnit. Příznivci této teorie spatřují v nastíněném řešení výhodu, protože skutečnost, že sebevražda sama o sobě není trestná, nemůže odůvodnit beztrestnost osoby, jejíž jednání k ní vedlo, a tedy *zpusobila* negativní následek předvídaný ve skutkové podstatě. Kvůli stejnému výsledku ji ale odpůrci kritizují, a to z toho důvodu, že značně rozšiřuje rozsah trestnosti a odporuje zásadě akcesority.⁴⁹ Gropp s využitím argumentu a fortiori kromě jiného dospívá k závěru, že pokud zákonodárce nezakotvil sebevraždu jako trestný čin, neměla by být trestána ani účast na ní⁵⁰, což mi připadá trochu sporné. Mám za to, že zákonodárce obvykle nestanoví trestnost sebevraždy i z jiných důvodů, než je snížená nebezpečnost sebevražedného jednání, nehledě na to, že skutečnost, že někdo jiného přesvědčuje, aby sám sebe usmrtil je jistě trestuhodné jednání samo o sobě. Je ale pravda, že kvalifikace jednání jako zabití by v některých případech mohla být skutečně nepřiměřeně tvrdá. Je-li na jedné straně této teorii vyčítáno nežádoucí rozšiřování okruhu trestných jednání, na druhé straně představuje i jeho určité zúžení. To se týká trestných činů, které může spáchat pouze osoba se zvláštní povinností⁵¹, u nichž by tento přístup potrestání účastníků naopak znemožnil.⁵²

⁴⁶ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 130

⁴⁷ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 131, s odkazem na Lüderssena

⁴⁸ GROPP, Walter. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. 3., überarbeitete und erw. Aufl. Berlin: Springer, 2005, s odkazem na Lüderssen, str. 381

⁴⁹ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 131

⁵⁰ GROPP, Walter. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. 3., überarbeitete und erw. Aufl. Berlin: Springer, 2005, str. 381

⁵¹ Německé prameny často uvádí trestný čin zpronevěry, který může spáchat pouze osoba, která má zvláštní povinnost opatrovat svěřený majetek.

⁵² ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 132

Jinou teorií je **teorie účasti na vině**, která důvod trestnosti spatřuje v tom, že účastník se podílí na vině pachatele, ale přitom zůstává u stanoviska, že se účastník dopouští vlastního bezpráví. Tato teorie je ale, alespoň v Německu, považována za překonanou, neboť v důsledku změny pojetí zásady akcesority z přísné na limitovanou, se už se k trestnosti účastníka nevyžaduje, aby hlavní pachatel splnil znak viny.⁵³ Naopak stále živá je **teorie účasti na bezpráví**. Ta vychází z toho, že účastník způsobí, že pachatel se dopustí protiprávního jednání, bez ohledu na to, zda pachatel splňuje další podmínky vlastní trestnosti - tedy podmínky věku, přičetnosti, zavinění atd., a tím způsobuje jeho sociální dezintegraci. Proto se teorie někdy nazývá jako teorie dezintegrace. Pokud účastník nezpůsobí pachatele nerozpozná, limitovaná akcesorita nijak nebrání jeho potrestání. Pro výměru trestu je významné, zda účastník svede na životní dráhu kriminálního dosud bezúhonného člověka nebo jen přispěje k již rozvinuté dezintegraci známého recidivisty⁵⁴. Proti teorii jsou ale uplatňovány námitky. Např.: teorie se obzvláště hodí pro posuzování návodu, ale není aplikovatelná na případ účastenství ve formě pomoci, protože zde je pachatel již k činu rozhodnut a účastník ho tedy již nemůže nijak „dezintegrovat“. Navíc pachatel se k trestné činnosti přece rozhoduje sám, není pouhou obětí účastníka.⁵⁵ Účastník nezpůsobuje sociální dezintegraci pachatele, do ní se pachatel uvrhuje sám v důsledku vlastního svobodného jednání. Může být zohledněno, že účastník zneužije situace, ve které se pachatel nachází, vlastností pachatele apod. jako přitěžující (u účastníka) nebo polehčující (u pachatele) okolnost, ale nemůže být důvodem trestnosti účastenství to, že se pachatel účastníku podlehe a rozhodne se spáchat trestný čin, protože jde o osobní selhání pachatele. Z této teorie vyplývá trestnost agenta provokatéra.

Další možné vysvětlení nabízí Schumann prostřednictvím své **teorie solidarity**, která konečně vychází z myšlenky, že účastník se dopouští vlastního bezpráví (protiprávnosti) a svým úmyslným jednáním solidarizuje s bezprávím, kterého se dopouští někdo jiný. Tato teorie řeší problém první zmiňované, pokud jde o trestné činy osob se zvláštní povinností, protože i osoba bez zvláštní povinnosti solidarizuje s pachatelem. Má ale i závažné nedostatky. Především opomíná skutečnost, že není

⁵³ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 133

⁵⁴ BAUMANN, Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. *Strafrecht: allgemeiner Teil : Lehrbuch*. 11. neubearbeitete Aufl. Bielefeld: Gieseking, 2003, str. 716

⁵⁵ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 134

trestná pouhá solidarita s pachatelem. Pro vznik trestní odpovědnosti účastníka je důležité, zda jeho chování mělo význam jako příčina nastanuvšího následku. Účastník není trestán za to, že projevoval solidaritu s pachatelem, ale za to, že svým jednáním přispěl k porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem. Jak podotýká Roxin: „*Kdo úmyslně způsobí, že jeden člověk usmrtí jiného, udělal něco mnohem horšího, než ten, kdo s pachatelem pouze solidarizuje.*“⁵⁶

Teorie akcesorického způsobení odvozuje trestnost účastníka od bezprávní, kterého se dopustil pachatel. Účastník je podle této teorie trestán proto, že způsobil chování pachatele nebo jej podporoval. Účastník páchá vlastní bezprávi, ale prostřednictvím pachatele a jeho bezprávi je tak závislé na bezprávi páchaném pachatelem. To je právě předmětem kritiky. Odpůrci této teorie zdůrazňují potřebu určité samostatnosti účastníka. Důvodem trestnosti musí být právě ono způsobení trestněprávně relevantního následku. Toto představuje zasažení právem chráněného zájmu ze strany samotného účastníka. Účastník sám musí tento zájem zasáhnout. Pokud je tato nutnost opomíjena, vede to k přepětí trestnosti účastníků, např. trestnost skutečně jakéhokoli vyvolání rozhodnutí spáchat trestný čin jako návodu.⁵⁷

Poslední teorií je **zvláštní smíšená teorie**, která vychází z akcesorní povahy účastenství, ale vyžaduje pro trestnost účastenství též určitou samostatnost účastníka. Bezprávi pachatele lze sice přičíst účastníkovi, ale pouze tehdy, představuje-li spolupůsobení účastníka útok na právní zájem chráněný trestním zákonem. Tato teorie převažuje v Německu a lze z ní dovodit beztrestnost agenta provokatéra, který nechce způsobit porušení ani ohrožení chráněného zájmu. Není trestné pouhé vytváření provokačních situací.

Otázka důvodů trestnosti účastenství není rozhodně uzavřena, a to ani v německy mluvících zemích, kde se problematice účastenství věnuje obecně mnohem větší pozornost než v České republice. V České republice se otázka důvodu trestnosti účastenství nijak zvlášť nediskutuje, což je jistě na škodu, protože právě pevné teoretické základy představují východisko pro řešení různých nejasností a sporných otázek, kterých je v české právní úpravě, jak později uvidíme, celá řada.

⁵⁶ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 135-136

⁵⁷ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 136-137

1.3. Monistický systém

V devatenáctém století se dualistický systém stal terčem kritiky. V Německu začaly být jeho složitost a pojmová náročnost vnímány jako příliš zatěžující. Německý právní teoretik, profesor trestního práva na berlínské univerzitě, Franz von Liszt, volal po přijetí jednoduché zásady: „...kdo splní podmínku nastanuvšího následku, odpovídá za něj...” To by podle něj odstranilo řadu sporných otázek trestního práva tehdejší doby.⁵⁸ Tuto myšlenku opakuje i ve své učebnici, kde píše: „Z pojmu příčina vyplývá, že každý, kdo se splněním nějaké podmínky podílí na způsobení určitého následku, tento následek způsobil; protože všechny podmínky vedoucí k určitému následku jsou rovnocenné, neexistuje pojmový rozdíl mezi jednotlivými osobami, které se na jeho způsobení podílely, a proto je spravedlivé jejich potrestání v rámci stejné trestní sazby.“⁵⁹ Von Liszt nebyl jediný, kdo se snažil prosadit reformu tradiční úpravy účastenství, i když bezesporu patřil mezi největší a nejhlasitější přívržence systému, který dnes nazýváme monistickým, v německy mluvících zemích pak Einheitstätersystem. Právě von Liszt (mimo jiné) měl velký podíl na tom, že Mezinárodní kriminalistické sdružení (IKV)⁶⁰ na kongresech v letech 1895 a zejména 1902 přijalo myšlenku monismu.⁶¹

Myšlenka monismu se sice neprosadila v Německu, kde von Liszt působil, ale nechaly se jí inspirovat jiné země. Norský trestní kodex z roku 1902, který platí dodnes, vychází z monistického principu. V pozdější době přijalo monistický systém Dánsko, Itálie (oba státy 1930), Island (1940), Švédsko (1948, popř. 1962), Rakousko (1974) a jiné země - i mimo Evropu.⁶²

Už zde bylo řečeno, že monistický systém vychází z extenzivního pojetí pachatele. Celý systém tedy pracuje jen s pojmem pachatele a nezná pouhé účastníky. Každá osoba podílející se na uskutečnění trestného činu, je pachatelem a odpovídá pouze za své bezpráví a za svou vinu. Jeho trestnost nezávisí na trestnosti jiné

⁵⁸ KIENAPFEL, Diethelm. *Der Einheitstäter im Strafrecht*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1971, str. 11

⁵⁹ KIENAPFEL, Diethelm. *Der Einheitstäter im Strafrecht*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1971, str. 12

⁶⁰ Internationale kriminalistische Vereinigung

⁶¹ BAUMANN, Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. *Strafrecht: allgemeiner Teil : Lehrbuch*. 11. neubearbeitete Aufl. Bielefeld: Giesecking, 2003, str. 658, pozn. pod čarou

⁶² KIENAPFEL, Diethelm. *Der Einheitstäter im Strafrecht*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1971, str. 17, pozn. pod čarou č. 36

spolupůsobící osoby. Není důležité, zda za stejný následek ponese odpovědnost i někdo jiný. Jeho jednání může být příčinou jedinou nebo jen jednou z mnoha, ale na trestní odpovědnosti se nic nezmění. V monistickém systému je tedy vyloučena akcesorita (zásadně, viz dále, redukovaný systém jednotného pachatele). Pokus účastenství v materiálním smyslu je pokusem trestného činu, pokusem pachatelství. Nejsou třeba speciální ustanovení postihující nezdařené nebo bezvýsledné účastenství, protože obojí představují pokus trestného činu ve formě pachatelství. Naopak pokud chce zákonodárce některá méně nebezpečná jednání z okruhu trestných jednání vyloučit, musí tak výslovně stanovit (př. přispívající pachatelství v Rakousku). Skutková podstata je uskutečňována společně všemi jednajícími. To se však vztahuje toliko na její objektivní znaky, subjektivní znaky musí naplnit každý sám.⁶³ V praxi by to vypadalo např. takto: A úmyslně navede B k usmrcení C, B usmrtí C, ale nikoli úmyslně, pouze nedbalostně. Pak by A měl být potrestán za vraždu, ale B pouze za usmrcení z nedbalosti.⁶⁴ Stejně odděleně se posuzuje i otázka viny. Jednání všech má stejný význam, jsou si navzájem rovnocenná, a proto se na všechny spolupůsobící osoby použije stejná trestní sazba. Význam a nebezpečnost podílů každé z nich v konkrétním případě se posoudí až při vyměřování trestu. Právě úpravu trestání považuje Kienapfel, jeden z největších novodobých příznivců monismu, za základní kámen monistického systému.⁶⁵ Právě monismus umožňuje mnohem lépe provedení zásady individualizace trestněprávních sankcí, zatímco v případě dualistického systému dochází k paušálnímu snižování trestní sazby u účastenství, které je obecně chápáno jako méně nebezpečné než pachatelství, i když v konkrétním případě tomu tak být nemusí (př. německá úprava trestání pomoci, § 27 odst. 2 tr. zák.).

Již jsem zmínila, že pojem monistického systému není jednotný a existuje řada jeho variant. Pojem jednotného pachatele někdy svádí k domněnce, že není možná jeho

⁶³ TRIFFTERER, Otto, SCHMOLLER, Kurt. *Die österreichische Beteiligungslehre: eine Regelung zwischen Einheitstäter- und Teilnahmesystemen?*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1983, str. 34, 35

⁶⁴ převzato z: TRIFFTERER, Otto, SCHMOLLER, Kurt. *Die österreichische Beteiligungslehre: eine Regelung zwischen Einheitstäter- und Teilnahmesystemen?*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1983, str. 35

⁶⁵ KIENAPFEL, Diethelm. *Der Einheitstäter im Strafrecht*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1971, str. 12, pozn pod čarou

vnitřní diferenciaci, už Kienapfel ale upozorňuje, že myšlenka jednotného pachatele a typová různorodost se nevyklučují.⁶⁶ Základní varianty jsou tři:

Formální systém je systémem ideálním. V tomto systému se můžeme setkat pouze s pojmem pachatele, který není nijak vnitřně strukturován. Všechny spolupůsobilé osoby jsou pachateli a jejich příspěvky jsou rovnocenné. Proto se na ně také vztahuje stejná trestní sazba. Váha jednotlivých podílů se zohledňuje při ukládání trestu, jako ostatně u všech variant tohoto systému. Příznivcem této varianty byl i von Liszt, když na kongresu IKV v roce 1895 prohlásoval, že „rozlišování mezi pachatelstvím, pomocí a návodem, musí odpadnout“.⁶⁷ IKV se však tehdy přiklonil k funkcionálnímu pojetí monismu. Představitelkou úpravy založené na systému formálního pojetí jednotného pachatele je úprava italská.

Funkcionální systém naopak pojem pachatele vnitřně člení a zná tedy různé formy pachatelství. Hlavním reprezentantem tohoto přístupu je Rakousko, kde trestní zákon rozlišuje pachatelství přímé, určující a přispívající, které v podstatě odpovídají pojmu návodcovství a pomoci známých z dualistického systému. Pojem funkcionální systém poprvé použil a jeho charakteristiku rozpracoval zejména Rakušan Diethelm Kienapfel.⁶⁸ I v případě funkcionálního systému jsou ale všechny osoby zúčastněné na činu pachateli a použije se na ně stejná trestní sazba. Jde jen o kategorizaci uvnitř pojmu. Tato má několikovýznam. Za prvé, diferenciaci přispívá k naplnění principu právní jistoty a požadavku na určitost právní normy (v podstatě zásada nullum crimen sine lege certa), a tím umožňuje vypořádat se s jednou z nejzávažnějších námitek, které jsou vůči monismu vznášeny, totiž, že tento systém vede k nežádoucímu rozšiřování trestní odpovědnosti a příliš se vzdaluje od výslovného znění skutkové podstaty, pokud staví na roveň všechny - i ty dokonanému činu nejvzdálenější - příspěvky vedoucí k trestněprávně relevantnímu následku.⁶⁹ Je ale pravda, že ne všichni jsou o této výhodě funkcionálního systému přesvědčeni. Např. v kontextu rakouského práva je namítáno,

⁶⁶ KIENAPFEL, Diethelm. *Der Einheitstäter im Strafrecht*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1971, str. 12, pozn. pod čarou, str. 15, pozn. pod čarou

⁶⁷ KIENAPFEL, Diethelm, HÖPFEL, Frank. *Grundriss des Strafrechts*. 12., überarbeitete und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007, str. 208

⁶⁸ TRIFFTERER, Otto, SCHMOLLER, Kurt. *Die österreichische Beteiligungslehre: eine Regelung zwischen Einheitstäter- und Teilnahmesystemen?*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1983, str. 37

⁶⁹ LAUFHÜTTE, Heinrich Wilhelm, RISSING-VAN SAAN, Ruth, TIEDEMANN Klaus. *Strafgesetzbuch: Leipziger Kommentar : Großkommentar*. 12., neu bearbeitete Aufl. Berlin: De Gruyter Recht, 2007, str. 1825

že připívající pachatelství má být vykládáno jako generální klauzule, a kdy jako připívající pachatelství je tedy trestný jakýkoli příspěvek, kromě toho, který naplňuje znaky určujícího pachatelství, takže kategorizace pachatelství proti rozšiřování trestnosti až za hranice skutkové podstaty vůbec nepůsobí.⁷⁰ Další proklamovanou výhodou funkcionálního systému je, že oproti formálnímu pojetí monismu umožňuje vyloučení trestnosti pokusu některých méně závažných případů účasti na činu (v rakouském právu připívající pachatelství).⁷¹ To by ve formálním systému, kdy se mezi jednotlivými formami účasti na činu nijak nerozlišuje, nebylo proveditelné. Na druhou stranu, proti funkcionálnímu systému je z řad příznivců dualistického systému namítáno, že rozlišování jednotlivých druhů pachatelů vlastně popírá výhody, pro něž je monismus propagován, a to zjednodušení spočívající v odstranění nutnosti rozlišování pachatelství a jednotlivých forem účastenství, jehož obtížnost je u dualismu tak kritizována.⁷²

Posledním typem monistického systému je **systém redukováného pachatele**. Ten se v mnohém podobá systému dualistickému. Příznivcem tohoto přístupu a též jeho tvůrcem je rakouský teoretik Burgstaller. Vychází z toho, že monistický systém sice zná jen pojem pachatele, který lze i vnitřně členit, ale neuznává rovnocennost jednotlivých forem pachatelství. To právě představuje redukci oproti předchozím dvěma variantám. Dokonce prosazuje v monistickém systému nepřipustnou zásadu akcesority a jiné pro dualistický systém příznačné principy.

Obecně lze shrnout, že monistický systém je oproti systému dualistickému jednodušší, není příliš náročný na pojmový aparát a nemá takové sklony k mezerovitosti, jako systémy založené na akcesoritě účastenství. Celkově se mi zdá mnohem flexibilnější, neboť umožňuje reagovat na skutečnou nebezpečnost jednání každého a lépe ji zohlednit při ukládání trestu.

Monistický systém je ale i kritizován, přičemž kritiku jsem již zmínila v předchozím textu. Nejzávažnější nedostatky jsou spatřovány v rozšiřování trestnosti, vyprazdňování obsahu a smyslu existence skutkové podstaty. Skutková podstata, která

⁷⁰ TRIFFTERER, Otto, SCHMOLLER, Kurt. *Die österreichische Beteiligungslehre: eine Regelung zwischen Einheitstäter- und Teilnahmesystemen?*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1983, str. 38

⁷¹ tamtéž, str. 39

⁷² LAUFHÜTTE, Heinrich Wilhelm, RISSING-VAN SAAN, Ruth, TIEDEMANN, Klaus. *Strafgesetzbuch: Leipziger Kommentar : Großkommentar*. 12., neu bearbeitete Aufl. Berlin: De Gruyter Recht, 2007, str. 1826

by měla říkat, které jednání je trestné tak, aby každý mohl předvídat následky svého jednání, přestává plnit svou funkci. Naplnění skutkové podstaty je redukováno na kauzalitu.⁷³ Znaky skutkové podstaty lze naplnit i jiným jednáním, než které je v ní popsáno, což platí hlavně pro vlastnoruční trestné činy a trestné činy zvláštní.⁷⁴

I přes veškeré námitky ze stran příslušníků dualistického tábora se musím přiklonit k monistickému systému. Mám za to, že i když ani tento není bez problémů, nevyžaduje takové úsilí nastavit úpravu tak, aby byla vyhovující. Naproti tomu napravit nedostatky dualistického systému je mnohem náročnější a výsledná právní úprava bývá poměrně složitá. Za největší výhodu monismu považuji individuální posuzování každého zúčastněného umožňující spravedlivější potrestání, dále také přehlednost a pojmovou nenáročnost.

⁷³ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 6

⁷⁴ ŘÍHA, Jiří. *Účastenství v trestním právu*. 1. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, 2006, str. 218

2. Právní úprava účastenství v ČR

2.1. Obecné podmínky trestnosti účastenství

Již z § 24 trestního zákoníku jasně vyplývá, že Česká republika patří mezi země s dualistickým systémem. Trestní zákoník rozlišuje osobu pachatele a osobu účastníka. Trestní odpovědnost účastníka činí závislou na trestní odpovědnosti pachatele. Dualistické systémy vychází z restriktivního pojetí pachatele, a tak i v českém trestním zákoníku ustanovení o účastenství rozšiřují dosah skutkových podstat upravených ve zvláštní části. Účastníci sami nenaplňují jejich znaky, ale k jejich naplnění přispívají. V dalším textu se budu zabývat jednotlivými podmínkami trestnosti účastenství.

Jak už vyplývá ze samotného pojmu účastenství, účastník se podílí na činu jiné osoby. Účastenství tedy předpokládá, aby takový čin byl skutečně spáchán. Mezi jednáním účastníka a tímto činem existuje vztah závislosti. Jednak je trestní odpovědnost účastníka, jak již bylo výše popsáno, v dualistických systémech závislá na činu hlavního pachatele. Tedy na tom, že pachatel dospěje alespoň do určitého stadia trestného činu a že jeho čin bude splňovat určité právní kvality. To je tzv. akcesorita účastenství.

Českou právní úpravu akcesority lze označit za velmi přísnou. Zákonodárce totiž vyžaduje, aby čin hlavního pachatele naplňoval všechny znaky trestného činu, a to obecné i zvláštní (rovina kvalitativní), přičemž o trestný čin se pachatel musí alespoň pokusit (rovina kvantitativní). Ne vždy ale bylo účastenství tak přísně akcesorní.

Úprava rakouská z roku 1852 vycházela ze zásady limitované akcesority (někdy se uvádí i zásada osamostatnění účastenství). To lze vyčíst z § 5, podle něžž okolnosti osobní povahy vylučující trestnost, které se vztahují na některého z pachatelů nebo účastníků, nelze vztáhnout na ostatní pachatele či účastníky; a dále z § 9, podle kterého byl trestný pokus návodu (pokus svádění). Je ovšem pravda, že ani doboví autoři nebyli v hodnocení uvedených ustanovení jednotní. Stejná ustanovení posloužila jednou jako opora pro dovození zásady akcesority, a podruhé zase zásady osamostatnění.⁷⁵

Trestní zákon z roku 1950 vycházel při úpravě účastenství z obdobných zásad jako jeho úprava předchozí. V § 7 odst. 3 výslovně stanovil, že trestnost návodce a

⁷⁵ KRATOCHVÍL, Vladimír. Zásada osamostatnění účastenství: argumenty "pro" a "proti". *Právní praxe*. 1996, roč. 44, č. 8-9, str. 531

pomocníka není závislá na trestnosti přímého pachatele a v odstavci čtvrtém pak, že ustanovení o pokusu se použije též na pokus návodu, a navíc, oproti předchozí úpravě, i na pokus pomoci. Došlo tedy k uvolnění kvantitativní akcesority. Zejména z ustanovení § 7 odst. 3 bylo pak dovozováno, že trestní zákon spočíval na zásadě osamostatnění účastenství. Ačkoli toto ustanovení je typické i pro řadu zemí s limitovanou akcesoritou, v Československu bylo vykládáno ve smyslu nezávislosti účastníků na hlavním pachateli. Nezáleželo na trestní odpovědnosti hlavního pachatele, ten mohl být nepřičetný, příliš mladý nebo z jiných důvodů beztrestný. Trestnost účastníků nebyla podmíněna ani tím, zda se pachatel o nějaký čin alespoň pokusil. Neexistovala tudíž ani kvantitativní akcesorita. Například návod byl podle tehdejší nauky dokonán již samotným vzbuzením rozhodnutí spáchat trestný čin v jiné osobě a účastník byl postižen za návod trestnému činu (nikoli za pokus návodu), k němuž směřoval, i když se toto rozhodnutí nijak neprojevilo ve vnějším světě. To sice rozšířilo trestnost účastenských jednání, ale bylo rovněž velmi obtížné, co se dokazování týče. Jak totiž posuzovat něco, co je dosud pouze v mysli účastníka či pachatele? Přes výše uvedené nebyla úprava a teorie při výkladu příslušných ustanovení zcela důsledná. Např. pro trestnost pomoci se vyžadovalo, aby se pachatel o čin alespoň pokusil, jinak šlo jen o pokus pomoci. Rozdíl oproti návodu byl vysvětlován jeho vyšší nebezpečností.⁷⁶ Prakticky byla tedy uznávána akcesorita pomoci. Podobných průlomů zásady osamostatnění existovalo v teorii a praxi více. Snad právě proto Říha nesouhlasí s tvrzením tehdejších autorů o tom, že úprava spočívala na zásadě osamostatnění účastenství, ale vnímá ji jako velmi limitovanou akcesoritu.⁷⁷

Jestliže předchozí právní úprava byla kontinuální s úpravou starší, kodifikace z roku 1961 znamenala ve srovnání se svým předchůdcem takřka koperníkovský obrat. Od velmi limitované akcesority účastenství přikročil zákonodárce, inspirován sovětským vzorem, k přísně pojaté zásadě akcesority. K trestnosti účastníka se vyžadovalo, aby pachatel trestný čin dokonal nebo se o něj alespoň pokusil (§ 10 odst. 1). Pokus návodu, pomoci a nově upraveného organizátorství se staly novými formami

⁷⁶ SOLNAŘ, Vladimír. *Účastenství v československém socialistickém trestním právu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, str.76

⁷⁷ ŘÍHA, Jiří. Nová úprava forem trestné činnosti in JELÍNEK, Jiří at al. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právníké dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009, str. 44, blíže též ŘÍHA, Jiří. *Účastenství v trestním právu*. 1. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, 2006, str. 78 an.

přípravy. Funkčnost úpravy byla zachována díky obecné trestnosti přípravy, takže nevznikaly nežádoucí mezery, i když zařazení forem účastenských jednání mezi formy přípravy nebylo ideální. Problém nastal až v roce 1990, kdy byl trestní zákon novelizován, příprava přestala být obecnou formou trestné činnosti a došlo k omezení její trestnosti na zvlášť závažné trestné činy (§ 7 odst. 1, § 41 odst. 2 trestního zákona). V té době bylo možné doufat, že taková úprava je pouze dočasná a že v dohledné době bude nahrazena novým kodexem trestního práva. Tento však spatřil světlo světa až téměř o dvacet let později a překvapivě převzal všechny neduhy staré úpravy účastenství. Toto pojetí zásady akcesority však vede k závažným nedostatkům v podobě mezer v trestnosti, které je třeba napravovat zvláštními pravidly.

V první řadě jde o institut nepřímého pachatelství, které postihuje jednání osob používajících jiné, z různých důvodů trestně neodpovědné, osoby jako živé nástroje ke spáchání vlastního trestného činu. Pro použití tohoto institutu je však nutné, aby nepřímý pachatel o neodpovědnosti využívané osoby věděl. Pokud o tomto nemá tušení, přichází v úvahu postižení za přípravu. Zákonodárce totiž ponechal jednotlivé formy účastenství jako obecné formy přípravy a ta tak představuje další podpůrné pravidlo, umožňující funkčnost našeho přísně akcesorického systému.

Příprava je však u nás v současné době trestná jen u zvlášť závažných zločinů, a to jen u těch, u nichž je tak v zákoně výslovně stanoveno. Podle ustanovení o přípravě je tedy možné postihnout jen vybraná nejnebezpečnější jednání. To však neznamená, že jiná jednání, která materiálně jsou účastenstvím, nebezpečná nejsou a měla by zůstat bez postihu. Obdobný problém nastává v případě kvantitativní akcesority. Naše úprava nezná pokus účastenství – jednání účastníka, pokud se pachatel o trestný čin ani nepokusil, lze postihnout pouze v rámci přípravy, a to za stejných podmínek jako ve výše uvedeném případě. Z toho vyplývá, že pokud si pachatel spáchání trestného činu, k němuž byl naváděn, rozmyslí nebo pokud mu v jeho spáchání zabrání nějaká nepředvídatelná okolnost, a pokud zároveň nelze návodce postihnout v rámci přípravy, zůstane tento beztrestný. Trestní odpovědnost účastníka může tedy v konkrétním případě záviset na náhodě, což je dle mého názoru zcela nepřijatelné.

Zařazení účastenských jednání v rámci jednání přípravných je kritizováno i z jiných důvodů. I v případě, že bude možné účastníka postihnout za přípravu a nezůstane tedy beztrestný, není tím plně vystižena nebezpečnost jeho jednání, neboť

příprava trestného činu je obvykle chápána jako méně nebezpečné jednání. Kdo čin připravuje, neučinil na rozdíl od účastníka ze svého pohledu vše, co je k jeho dokonání potřebné. Účastenství bude proto většinou nebezpečnější. Účastník totiž svůj čin dokonal – ale z různých důvodů nezávislých na jeho vůli jej nelze postihnout podle ustanovení o účastenství. Na tom nic nemění skutečnost, že účastník i osoba připravující trestný čin jsou postiženi podle stejných ustanovení jako pachatel. M. Říha uvádí: „*Účastenské formy přípravy podle mého názoru devalvují konkretizaci trestní odpovědnosti účastníka... v očích veřejnosti nebude ona nebezpečnost daného jednání vyjádřena dostatečně, když jednajícím osobou bude označena pouze za pachatele přípravy (ve formě návodu)*“⁷⁸

Dalším nedostatek naší úpravy pramenící z přísného pojetí zásady akcesority, který nenapraví ani institut nepřímého pachatelství, ani pojetí přípravy zahrnující jednotlivé formy účastenství, se může objevit u trestných činů zvláštních. U těchto trestných činů se vyžaduje, aby pachatel (přímý i nepřímý) měl určitou zvláštní vlastnost, postavení nebo způsobilost. Pokud ji nepřímý pachatel nemá, není za své jednání odpovědný, ani pokud tuto vlastnost má živý nástroj. Živý nástroj neodpovídá vzhledem k nedostatku zavinění a kvůli nedostatku akcesority nelze ovládající osobu postihnout ani za účastenství. Pokud ji živý nástroj má, avšak nepřímý pachatel nikoli, neodpovídá ani ovládaná osoba, ani nepřímý pachatel, a vzhledem k nedostatku akcesority jej nelze postihnout ani za účastenství.⁷⁹

Kapitolou samo pro sebe je řešení případů, kdy se představa účastníka neshoduje s pozdějším skutečným průběhem činu, o nichž byla řeč výše, tedy případy omylů a excesů, zejména případy, kdy se pachatel rozhodne spáchat čin méně závažný nebo kvalitativně zcela odlišný; a případy účastenství (zejména návodu) nezdařeného, bezúspěšného nebo nadbytečného, které jsou v jiných zemích postihovány jako pokus. Tady si praxe pomáhá různými teoretickými konstrukcemi.

Jestliže dojde k excesu, tj. pachatel vykoná více (těžší čin), než účastník zamýšlel, odpovídá účastník za účast na činu zamýšleném, je-li ve vykonaném zahrnut. Účastník odpovídá za těžší následek pouze tehdy, lze-li mu vytýkat alespoň nedbalost

⁷⁸ ŘÍHA, Michal. Příprava trestného činu a účastenství. *Trestní právo*. 2008, roč. 13, č. 12, str. 22

⁷⁹ ŘÍHA, Jiří. Nová úprava forem trestné činnosti in JELÍNEK, Jiří at al. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009, str. 46

ve smyslu § 17 trestního zákoníku⁸⁰. Pokud např. účastník směřuje k ublížení na zdraví a pachatel způsobí těžkou újmu na zdraví, bude účastník postižen za účast na způsobení oné těžké újmy, lze-li mu přičítat alespoň nedbalost (§ 146 odst. 3). Podobně, pokud pachatel způsobí větší škodu, než jakou chtěl účastník.

Pokud se pachatel naopak dopustí činu méně závažného, než ten, k němuž směřovalo jednání účastníka, měl by být účastník odpovědný za přípravu trestného činu závažnějšího. Pokud však příprava takového činu podle trestního zákoníku trestná není, byl by v praxi zřejmě postižen za účastenství na méně závažném deliktu, za předpokladu, že je v závažnějším obsažen – př. základní a kvalifikovaná skutková podstata,⁸¹ aby trestu zcela neunikl.

Pokud jde však o čin zcela odlišný a není možné ani postižení za přípravu, zůstane tento beztrestný.

V případě nezdařeného (př. návodce nevzbudil v jiném rozhodnutí dopustit se trestného činu, pachatel nepřijal nabízenou pomoc) a bezúspěšného (př. návodce jinou osobu k trestné činnosti svedl, ale ona se přesto o trestný čin ani nepokusila) účastenství nedospěl pachatel ani do stadia pokusu, a proto může být jednání účastníka postiženo pouze v rámci přípravy. U návodu bezúspěšného návodce neuspěl a rozhodnutí spáchat trestný čin v naváděném nevzbudil. Nedošlo tedy ani k pokusu trestného činu a může jít pouze o jeho přípravu. U návodu nadbytečného k pokusu, či dokonce k dokonání činu sice došlo, ale ne pod vlivem působení účastníka. Aby mohlo být jednání osoby, která se domnívala, že v jiné osobě vzbuzuje vůli spáchat trestný čin, postiženo, posuzuje teorie nadbytečný návod jako psychickou pomoc – podporu již rozhodnutého pachatele. Jak upozorňuje Říha, může takto sice de facto působit, ale z hlediska subjektivní stránky činu účastníka pomocí není.⁸²

Pokud jde o omyl, je pro trestní odpovědnost účastníka bezvýznamný omyl v předmětu útoku a tzv. aberratio ictus, neboli odchýlení rány, což je omyl o kauzálním průběhu činu. Pokud v důsledku omylu není pachatel trestně odpovědný, nelze postihnout ani účastníka, vzhledem k zásadě akcesority účastenství. Postižen může být

⁸⁰ Dále budou všechny § v této části odkazovat na trestní zákoník, z. č. 40/2009 Sb., nebude-li uvedeno jinak

⁸¹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str.333

⁸² ŘÍHA, Jiří. Nová úprava forem trestné činnosti in JELÍNEK, Jiří at al. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009, str. 47

nejvýše v rámci přípravy. Pokud však účastník o omylu pachatele věděl a chtěl jej využít, jde o nepřímé pachatelství.⁸³

Podle soudní praxe je důsledkem zásady akcesority rovněž nemožnost pokračování v účastenství na trestné činnosti více pachatelů, neboť právě zásada akcesority prý neumožňuje oddělení činnosti účastníka od činnosti hlavního pachatele. Tato praxe je problematická, protože neumožňuje dostatečně zohlednit nebezpečnost jednání účastníka, který se na trestné činnosti účastní systematicky, i když ne u stejného hlavního pachatele, a to zejména proto, že nelze sčítat způsobenou škodu, a tak účastníka postihnout podle vyšší trestní sazby uvedené v kvalifikované skutkové podstatě. Pokud bude určitá osoba např. organizovat krádeže v obchodech, prováděné různými hlavními pachateli, aniž by se na jejich provádění osobně podílela, nebude možné sečíst hodnoty ukradeného zboží a postihnout ji za pokračování v organizátorství podle některého z dalších odstavců § 205 trestního zákoníku, ale jen za účast na jednotlivých trestných činech, každého jednotlivého hlavního pachatele, a tím třeba i podle nižší trestní sazby, než kdyby se jednalo o pokračování. Podle Michala Tognera je takový přístup „...v rozporu se zásadou individuálního posuzování jednotlivých osob zúčastněných na trestném činu, tedy posuzování účastníka nezávisle na posuzování pachatele.“⁸⁴ S tímto lze, s ohledem na výše uvedené, souhlasit. Togner navrhuje změnu přístupu na základě výkladu § 10 odst. 2 trestního zákona z roku 1961 (dnes § 24 odst. 2 trestního zákoníku), který říká, že na trestní odpovědnost a trestnost účastníka se použije ustanovení o trestní odpovědnosti a trestnosti pachatele, ledaže trestní zákon (zákoník) stanoví něco jiného. Jinak podle autora článku zákon stanoví např. právě v § 89 odst. 3 trestního zákona (dnes § 116 trestního zákoníku), upravujícím pokračování, v kombinaci s příslušnou kvalifikovanou skutkovou podstatou ve zvláštní části trestního zákona (zákoníku). Protože účastenství představuje obecnou formu trestné činnosti a účastník sám je pokládán za pachatele (§ 89 odst. 1 trestního zákona, dnes § 111 a § 113 trestního zákoníku), zásada akcesority podle Tognera nijak nebrání postižení účastníka za účast na činech různých pachatelů ve formě pokračování. S ohledem na ni je samozřejmě nezbytné, aby jednotlivé trestné činy byly skutečně spáchány, ale již není na překážku tomu, pokládat podíly účastníka na těchto trestných činech za jednotlivé

⁸³ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha: Novatrix, 2009, část II.: Základy trestní odpovědnosti, str. 401

⁸⁴ TOGNER, Michal. Pokračování v účastenství. *Trestněprávní revue*. 2008, roč. 7, č. 8, str. 251

dílčí útoky jediného trestného činu. Akcesorita by se projevila v nezbytnosti spáchání trestného činu hlavním pachatelem pro možnost započtení podílu účastníka na něm jako dílčího útoku. I když tento postup se zdá být v příkrém rozporu se zásadou akcesority, není v rozporu se zákonem, ale toliko s dosavadní soudní praxí. Jak ostatně Togner uvádí ve svém článku, jaké bude pojetí zásady akcesority v právním řádu, nezáleží jen na zákonných formulacích, ale i na výkladu praxe, v zákoně totiž nikdy nemůže být zcela přesně vymezena.⁸⁵ Myslím, že uvolnění jejího výkladu v zájmu zajištění spravedlivějšího posouzení některých závažných jednání je na místě.

Přestože zásada akcesority s sebou nese řadu potíží, není samoučelná. Nejde jen o to, že se pachatel musí činu dopustit. Účastník se na takovém činu podílí, a to tak, že jeho jednání je jeho příčinou. Závislost mezi účastenstvím a činem pachatele je tedy dvojí: Závislost trestní odpovědnosti účastníka na činu hlavního pachatele a závislost tohoto činu na jednání účastníka v tom smyslu, že bez něj by čin spáchán nebyl nebo by alespoň nebyl spáchán stejně jako s přičiněním účastníka. To je ostatně důvod, proč se trestní právo jednáním účastníka zaobírá. Účastník se podílí na činu pachatele specifickým způsobem. V důsledku jednání účastníka se jiná osoba dopustí trestného činu. Účastník nenaplňuje sám znaky skutkové podstaty činu, na němž se účastní, následkem jeho jednání však je jejich naplnění jinou osobou.

Pro trestní odpovědnost účastníka je tedy nezbytný vztah příčinné souvislosti mezi jednáním účastníka a trestným činem jiné osoby - (hlavního) pachatele. Jednání účastníka je podmínkou trestného činu pachatele, následek tohoto trestného činu zapříčiňuje účastník nepřímo prostřednictvím pachatele.⁸⁶ Bez příčinné souvislosti není účastenství.

Účastenství je možné pouze k činu splňujícímu všechny znaky trestného činu, a to obecné i typové. Je přípustné u většiny trestných činů – obecných i zvláštních (účastník nemusí splňovat podmínku zvláštní vlastnosti, způsobivosti nebo postavení - § 114 odst. 3) a vlastnoručních (diskuse jsou vedeny ohledně trestného činu opilství).⁸⁷ Účastenství není možné na činech jinak trestných, např. jednání za okolností vylučujících protiprávnost. Účastenství na některých jednáních, která zákonodárce

⁸⁵ TOGNER, Michal. Pokračování v účastenství. *Trestněprávní revue*. 2008, roč. 7, č. 8, str. 248

⁸⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, str. 366

⁸⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 312

neschvaluje, ale která z různých důvodů sama o sobě nejsou trestná, jsou postihována prostřednictvím samostatných skutkových podstat ve zvláštní části trestního zákoníku jako pachatelství, i když materiálně jde o některou z forem účastenství (blíže dále). Účastenství není možné ani ve vztahu k jiným druhům protispolečenských jednání, jako jsou zejména přestupky a jiné správní delikty. Trestní zákoník ani zásady trestního práva zde nelze použít analogicky, neboť by se jednalo o analogii v neprospěch – totiž o rozšíření podmínek správněprávní odpovědnosti.

Příčinný vztah mezi jednáním účastníka a pachatele musí existovat v jakékoli formě účastenství. U pomoci však někdy bývá tato nutnost zpochybňována. Proti tomu lze ale namítnout, že bez pomoci by čin nikdy nebyl spáchán stejně jako s ní. Stačí i jen pomoc psychická, která pachatele utvrdí v jeho rozhodnutí čin spáchat. Bez takové pomoci by se činu totiž možná vůbec nedopustil. Pokud však pachatel pomoci nevyužije (např. nepřijal nabízený nástroj.), může se jednat o přípravu. Nabídnutá pomoc ale může působit také jako pomoc psychická. Pak by bylo možné postižení za účast na trestném činu ve formě pomoci.

Protože účastník se vždy účastní na konkrétním trestném činu, nemůže být jeho činnost charakterizována pouze znaky skutkové podstaty, ale je nezbytné doplnit i konkrétní skutkové okolnosti.⁸⁸ Čin však nemusí být konkretizován do nejmenších podrobností; to jak čin ve skutečnosti proběhne je často rozhodnuto, až když je skutečně prováděn.⁸⁹

Účastenství je trestná činnost úmyslná (§ 24 odst. 1...*kdo úmyslně*...). Stačí i úmysl nepřímý. Nedbalostní účastenství (návod nebo pomoc, logicky není možné nedbalostní organizátorství) je beztrestné, popř. podle okolností by se mohlo jednat o pachatelství nedbalostního trestného činu. Výjimku představuje § 17 trestního zákoníku. Účastníku lze přičíst i okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, které zavinil z nedbalosti, pokud zákon i zde nevyžaduje výslovně zavinění ve formě úmyslu. Ustanovení § 17 lze použít i při posuzování excesů pachatele, kdy pachatel naplní znaky kvalifikované skutkové podstaty, místo skutkové podstaty základní, k čemuž směřovalo jednání účastníka. Účastník bude odpovídat za účastenství na trestném činu

⁸⁸ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 8 Tdo 1015/2013, ze dne 24.10.2013; <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/ucastenstvi-93083.html>, Autor: redakce (jav)

⁸⁹ SOLNAR, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha: Novatrix, 2009, část II.: Základy trestní odpovědnosti, str. 395

odpovídajícím kvalifikované skutkové podstatě, pokud k jejímu naplnění vedla jeho nedbalost, i když její naplnění přímo nezamýšlel.

Účastenství se může týkat pouze trestných činů úmyslných. Úmyslné účastenství na nedbalostním deliktu by nebylo vyhodnoceno podle § 24 trestního zákoníku, ale jako nepřímé pachatelství (§ 22). Pokud by účastník nejednal úmyslně, ale svým nedbalým jednáním by přispěl ke spáchání nedbalostního trestného činu, může být potrestán jako pachatel nedbalostního trestného činu, je-li možné jeho jednání subsumovat pod široce formulované znění skutkové podstaty (např. § 273). Účastenství na nedbalostních deliktech tedy není možné.

Úmysl účastníka se musí vztahovat jednak na jeho vlastní jednání, a jednak musí zahrnout i jednání pachatele, a to alespoň v hrubých rysech. Vyžaduje se tzv. dvojitý úmysl. Problém nastává, pokud se pachatel odchýlí od představ účastníka, a to v podobě omylu nebo v podobě excesu.

1. 1. 2012 nabyl účinnosti zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Tento zákon obsahuje nad svým § 9 nadpis, který zní: *Pachatel, spolupachatel a účastník*. Z uvedeného paragrafu, a ani z žádného jiného, se však o účastenství nic nedozvíme. Jde o legislativní chybu, která si v zákoně spokojeně přebývá již téměř tři roky. S ohledem na absenci úpravy účastenství v tomto zákoně a subsidiaritu trestního zákoníku, se i pro trestnou činnost právnických osob použijí pravidla zde uvedená. Právnická osoba se může účastnit na trestném činu jiné právnické nebo fyzické osoby, může ale jít jen o trestné činy uvedené v § 7 zákona. Stejně tak je možné, aby se fyzická osoba účastnila na činu páchaném právnickou osobou.

2.2. Jednotlivé formy účastenství

Český trestní zákoník, jako většina dualistických systémů, při úpravě forem trestné součinnosti vychází z tradiční trojice zavedené francouzským Code Pénal v roce 1810 – pachatel, návodce, pomocník. Vedle těchto tradičních forem zná i účastenství v podobě organizátorství, což je relikv z dob, kdy pro naše zákonodárství byly hlavními inspiračními zdroji sovětské vzory. Jednotlivé formy účastenství jsou navzájem v poměru subsidiarity méně závažných forem k závažnějším. Nejzávažnější formou

účasti na činu je organizátorství, nejméně závažnou je pomoc. Pokud budeme pojem účastenství vykládat v širším smyslu, je nejzávažnější formou spolupachatelství. I pokud se jedna osoba dopustí více forem účasti na činu najednou, bude se jí přičítat pouze ta nejzávažnější⁹⁰, která ostatní, méně závažné, „pohltí“. Pokud je osoba pachatelem a zároveň čin organizuje, je postižena pouze jako pachatel (spolupachatel). V případě organizování jej lze přičíst jako obecnou přitěžující okolnost (viz dále). Je třeba říct, že nebezpečnost jednotlivých forem účastenství, jak jsem ji nyní uvedla, je pouze obecná, generalizovaná podle většiny případů a obecných představ o takové trestné činnosti. V konkrétním případě se samozřejmě může stát, že např. pomoc bude materiálně velmi závažným protispolečenským jednáním, které bude dosahovat nebezpečnosti některých případů návodu. Samotné účastenství také může být v individuálním případě nebezpečnější než pachatelství.

2.2.1. Organizátorství

Tato forma účastenství nepatří mezi tradiční součásti dualistického systému. Do českého právního prostředí se dostala v roce 1961, kdy se tvůrce nového trestního zákona nechal inspirovat tzv. Základy trestního zákonodárství SSSR a svazových republik z roku 1958 a k trojici pachatel, návodce a pomocník, tak přibyla další figura – organizátor.

Organizátorem je ten, kdo čin zosnoval nebo řídil. Podle nálezu Ústavního soudu se zosnováním rozumí iniciování dohody o spáchání trestného činu, jeho naplánování, vyhledání osob, které jej provedou, zajišťování jejich vzájemného styku, rozdělování úkolů apod.; řízením pak usměrňování všech zapojených osob, udílení pokynů aj.⁹¹

Jedná se o institut odporující základním zásadám dualistického systému, neboť tento stojí na myšlence, že účastník je jen okrajovou postavou podílející se na činu pachatele, jakožto ústřední, nejdůležitější postavy celého dění, a jehož trestnost je závislá na činu pachatele. V případě organizátorství je totiž ústřední postavou právě organizátor, a pokud je jeho trestnost závislá na tom, co učiní nebo neučiní jím řízená

⁹⁰ př. rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 102/97 ze dne 15. 12. 1997; GRÍVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné i zvláštní části*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, str. 123

⁹¹ rozh. IV. ÚS 418/97 ze dne 9. 2. 1998; JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, str. 305

osoba, hrozí beztrestnost jednání, které může být v mnohých případech i nebezpečnější, než je jednání samotného pachatele. V jiných právních řádech zemí na západ od České republiky ostatně tento institut není znám jako forma účasti na činu, ale jednání odpovídající organizátorství je považováno rovnou za pachatelství.⁹²

Praktický význam této formy účastenství zřejmě nebude velký. Dá se očekávat, že osoba čin organizující se na něm většinou bude podílet jako pachatel (spolupachatel). Protože se jedná o zvlášť nebezpečnou formu trestné činnosti, někteří autoři navrhují její upřednostnění před pachatelstvím, aby tato její nebezpečnost byla dostatečně vystižena.⁹³ Dnes je organizování trestného činu v rámci (spolu)pachatelství pouze přitěžující okolností (§ 42 písm. o)).

S pojmem organizátorství úzce souvisí pojem organizované skupiny, který se objevuje ve zvláštní části trestního zákoníku v kvalifikovaných skutkových podstatách. Pokud pachatel spáchá trestný čin jako člen organizované skupiny, jedná se o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. V případě organizované skupiny se tedy nejedná o účastenství, ale o pachatelství a její člen je stižen přísnější trestní sazbou již kvůli samotnému členství v ní, i když čin samotný nezorganizoval. Spáchání činu jako člen organizované skupiny je též obecnou přitěžující okolností (§ 42 písm. o)). Pokud však je pachatel postihován v rámci vyšší trestní sazby stanovené kvalifikovanou skutkovou podstatou právě z toho důvodu, že čin spáchal v organizované skupině, bylo by v rozporu se zásadou zákazu dvojího přičítání, počítat fakt členství v organizované skupině ještě jako přitěžující okolnost.

Od pojmu organizovaná skupina je pak třeba odlišovat pojem organizovaná zločinecká skupina. Pojem organizovaná skupina je definován pouze judikaturou. Vyžaduje se přitom kumulativní splnění následujících podmínek: sdružení více (alespoň tří) osob, dělba úkolů, plánovitost a koordinovanost trestné činnosti.⁹⁴ Organizovaná zločinecká skupina je naproti tomu definována přímo v trestním zákoníku, a to v § 129. Spojuje v sobě pět zákonných znaků – společenství více osob, vnitřní organizační struktura, rozdělení funkcí, dělba činnosti a zaměření na soustavné páchaní trestné

⁹² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 320

⁹³ SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha: Novatrix, 2009, část II.: Základy trestní odpovědnosti, str. 402

⁹⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, str. 378

činnosti. V § 361 je pak upravena skutková podstata trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině, kde zákonodárce postihuje její založení, účast na její činnosti a její podporu, bez ohledu na to, zda skutečně došlo ke spáchání trestného činu. § 107 a § 108 pak zajišťují postih trestných činů spáchaných členy organizované zločinecké skupiny, vědomě se členem organizované zločinecké skupiny nebo v úmyslu organizované zločinecké skupiny napomáhat, a to za použití obligatorně zvýšené trestní sazby. § 107 v odst. 2 zároveň umožňuje souběžné postižení pachatele jako člena organizované skupiny a jako pachatele činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Všechna tato ustanovení představují reakci zákonodárce na nebezpečnost organizované kriminality, která obecně zvyšuje nebezpečnost trestného jednání a je s ní spojena řada dalších negativních jevů v hospodářství i ve společnosti, jako např. korupce, růst počtu drogově závislých, ztráta pocitu bezpečí aj.⁹⁵

Neuškodí také zmínit odlišení organizátorství od nepřímého pachatelství, kteréžto případy mohou být v určitých případech navenek podobné. Při bližším pohledu je ale odlišení, alespoň teoreticky, snadné. Nepřímý pachatel používá jinou osobu jako živý nástroj, přitom tento živý nástroj není sám trestně odpovědný (za čin zamýšlený nepřímým pachatelem). Organizátor naopak zosnuje nebo řídí činnost trestně odpovědné osoby. Jiná věc je, pokud o neodpovědnosti řízené osoby neví. Protože nepřímý pachatel jedná úmyslně a jeho úmysl musí zahrnovat i okolnost, že k činu využívá trestně neodpovědnou osobu (nebo odpovědnou pouze omezeně), není-li tato podmínka splněna, přichází v úvahu pouze postižení za přípravu, a to jen tehdy, jedná-li se o zvláště závažný trestný čin, u něž je trestnost přípravy výslovně stanovena. V ostatních případech vyvázne bez trestu.

2.2.2. Návod

Jde o jednu z tradičních forem účastenství, známou řadě evropských právních řádů, a převzatou z francouzského Code Pénal z roku 1810.

Návodcem je ten, kdo v jiném vzbudí rozhodnutí spáchat trestný čin. Prostředky návodu zákon nestanoví, mohou tedy být jakékoli. Důležité přitom je splnit obecně

⁹⁵ GRÍVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, str.399

podmínky trestnosti účastenství, tedy dvojí úmysl a příčinnou souvislost. Zvolený prostředek návodu musí v návodcem individuálně *určené* osobě vyvolat rozhodnutí spáchat *určitý* trestný čin (určený alespoň v hlavních rysech). Pokud by návod byl činěn veřejně, jednalo by se o trestný čin podněcování (§ 364). Skutková podstata podněcování je ale širší než u návodu, protože zahrnuje i navádění k individuálně neurčenému trestnému činu a může směřovat k okruhu individuálně neurčených osob.⁹⁶ Jde vlastně o zvláštní případ trestné součinnosti, subsidiární k návodu.⁹⁷

Prostředky návodu mohou být rozmanité, ale vždy se musí jednat o konání, ať už v podobě výslovné nebo konkludentní. Opomenutím nelze nikoho přimět ke spáchání trestného činu.⁹⁸ Těmito prostředky mohou být např. přemlouvání, rozkaz, rada, také sázka nebo pohrůžka. Naváděný ale musí stále mít svobodnou vůli, nesmí být vyloučena jeho trestní odpovědnost ve vztahu k zamýšlenému trestnému činu, jinak by navádějící osoba byla nepřímým pachatelem. Návodem je v České republice i ujednání za mzdu. To na rozdíl od slovenské právní úpravy, která pro takové případy obsahuje speciální ustanovení o tzv. objednavatelství. Vychází se přitom z toho, že v době objednávky je pachatel již ke spáchání trestného činu rozhodnut, a objednavatel pouze konkretizuje předmět útoku. Nepochází zde tedy ke vzbuzení rozhodnutí ke spáchání trestného činu.⁹⁹ V našich podmínkách by při sledování této úvahy jednalo o psychickou pomoc spočívající v utvrzení v rozhodnutí spáchat trestný čin. Důvodová zpráva k § 24 českého trestního zákoníku však v podstatě odkazuje na jednu ze základních podmínek trestnosti účastenství, a to, že musí směřovat vůči konkrétnímu trestnému činu, čili pouhé obecné rozhodnutí pachatele spáchat v budoucnu trestný čin nepřekáží postižení objednavatele jako návodce. Ten teprve vzbudí rozhodnutí spáchat trestný čin konkrétní.¹⁰⁰

Způsob návodu je určující pro nebezpečnost každého jednotlivého návodu, která může být v konkrétním případě i vyšší než u činu samotného pachatele. Stupeň

⁹⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 883

⁹⁷ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, str. 356

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 322

⁹⁹ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, str. 356

¹⁰⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, str. 356

nebezpečnosti pak bude vyjádřen ve výměře trestu. Zvláštní okolnosti návodu zvyšující jeho nebezpečnost pro společnost jsou v trestním zákoníku formulovány jako obecné přitěžující okolnosti. Podle § 42 jsou za takové okolnosti považovány skutečnost, že návodce *svedl k činu jinak trestnému, provinění nebo trestnému činu jiného, zejména dítě mladší patnácti let, mladistvého nebo osobu ve věku blízkém věku mladistvých* (písm. i), a též, že *spáchal trestný čin využívaje něčí nouze, tísně, bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti* (písm. d), což je okolnost použitelná i na jiné situace, než návod.

Návod je také v řadě případů znakem skutkové podstaty, např. jde o jeden z možných způsobů spáchání trestného činu nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 283 odst. 1, Kdo neoprávněně...nabídne...). V jiných případech jde o návodcovství k jednání, které není trestným činem, takže jej za návod k nim nelze postihnout v rámci ustanovení o účastenství, ale je natolik nežádoucí, že zákonodárce činnost směřující k vzbuzení rozhodnutí takové jednání provést zakotvuje jako samostatný trestný čin. Jde o povýšení účastenství na pachatelství. Tak je tomu u trestného činu účasti na sebevraždě (§ 144), kuplířství (§ 189), svádění těhotné ženy k umělému přerušení těhotenství (§ 162) aj.

Zajímavé jsou případy návodu nadbytečného, bezvýsledného a nezdařeného, o nichž bylo pojednáno výše.

S otázkou návodcovství souvisí také, čas od času, opětovně živě diskutovaná otázka přípustnosti policejní provokace. Protože podle české právní teorie postačí k trestnosti návodu návod k pokusu trestného činu, je v České republice agent provokatér trestně odpovědný. Rovněž Ústavní soud v návaznosti na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva považuje policejní provokaci za nepřipustnou. „...zásah státu do skutkového děje, jenž ve své komplexnosti tvoří trestný čin, resp. takový podíl státu na jednání osoby, jehož důsledkem je trestní kvalifikace tohoto jednání, je nepřipustný.“¹⁰¹ Ale např. v Německu je takový agent beztrestný, protože nesplňuje jednu ze základních podmínek trestnosti návodu, a to, že úmysl návodce se musí vztahovat k dokonání trestného činu. Agent provokatér však dokonání nechce, nechce, aby došlo k trestněprávně relevantnímu následku, dokonání chce naopak zabránit. Přitom podmínka úmyslu návodce směřujícího k dokonání, je vyžadována i

¹⁰¹ Nález ÚS sp. Zn. II. ÚS 710/01 ze dne 25. 6. 2003, str. 4; dostupné v: GRIVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné i zvláštní části*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, str. 132

v českém právu.¹⁰² Navíc, jak uvádí Říha, jde materiálně o méně závažnou situaci, než když návodce původně chtěl, aby pachatel čin spáchal, následně si čin rozmyslel a podnikl kroky ve smyslu § 24 odst. 3 trestního zákoníku, a může tak dosáhnout beztrestnosti.¹⁰³

I když je pravda, že orientace návodu na pouhý pokus, kdy se nezamýšlí zasažení právem chráněného statku, není tak nebezpečné, jako snaha o dokonání trestný čin, je třeba zohlednit, že návodce, ať už je jeho záměr jakýkoli, působí na jiného a snaží se v něm v každém z obou případů vzbudit rozhodnutí spáchat trestný čin a dokonat jej. Bez návodce by v mnoha případech pachatel k takovému rozhodnutí nedospěl. Návodce tedy i v případě, že si dokonání nepřeje, sehraje významnou roli při určení skutkového průběhu činu, a to zejména tak, že v důsledku jednání návodce k (pokusu) činu vůbec dojde. Zde právě má smysl zamýšlet se nad důvodem trestnosti návodu. Pokud návod postihujeme právě proto, že svádí jiné osoby k páčání trestné činnosti, je jasné, že postihnout musíme i návod směřující toliko k pokusu trestného činu, protože navedený pachatel v důsledku činnosti návodce obvykle dospěje k rozhodnutí spáchat trestný čin dokonání. Představy návodce jsou sice důležité pro hodnocení jeho osobní nebezpečnosti, ale výsledek je stejný – pachatel se rozhodne spáchat trestný čin a podnikne v tom směru jisté kroky. Na tom nic nezmění ani okolnost, že návodce mu v dokonání případně zabrání. V případě policejní provokace celou situaci zhoršuje fakt, že policejní orgány by trestné činnosti měly bránit, nikoli ji samy vyvolávat.

Bylo by možné namítnout, že spáchání trestného činu je nakonec důsledkem svobodného rozhodnutí každého jednotlivého pachatele, a že tento by k takovému rozhodnutí nedospěl, kdyby byl skutečně morálně bezúhonný. To je ale něco jiného. Pachatel je postihován za takovéto své rozhodnutí, návodce je však postihován za jeho vyvolání. Pokud se na vyvolání rozhodnutí podílí policejní orgány a tuto svou nezákonnou činnost následně využijí v trestním řízení, aby vyprovokovaného usvědčily z trestného činu, který by navíc možná nespáchal, kdyby oné provokace nebylo, jedná se o porušení práva na spravedlivý proces a navedený nemůže být uznán vinným.

¹⁰² JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 324

¹⁰³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 325

Přestože se využití institutu agenta provokatéra v některých případech závažné a těžko odhalitelné kriminality může jevit jako výhodné, mám za to, že základní zásady trestního práva, které tento institut prolamuje, mají vyšší hodnotu a musí platit vždy. Nelze si vybírat, kdy budeme uvedené zásady dodržovat a kdy ne, protože pak riskujeme, že se systém, který na těchto zásadách stojí, zhroutí. Pokud bychom přeci jen chtěli něco takového připustit, museli bychom formulovat jasná pravidla. Ale je otázka, jak taková pravidla nastavit, aby se z ospravedlnitelné výjimky nestal nástroj státem provokované kriminality.¹⁰⁴

2.2.3. Pomoc

Poslední formou účastenství je podle našeho trestního zákoníku, a rovněž podle řady zahraničních kodexů, pomoc k trestnému činu.

Pro pomoc je charakteristické, že ve srovnání s ostatními formami účastenství obvykle vykazuje menší společenskou nebezpečnost. Proto se v řadě právních řádů automaticky používají při trestání pomoci snížené trestní sazby (př. Německo). Nižší nebezpečnost pomoci ale takto automatická, byť je častá, není. Taková generalizující ustanovení pak znemožňují dostatečnou individualizaci trestu v každém jednotlivém případě. Náš trestní zákoník takové obecné ustanovení neobsahuje (o trestání účastenství viz dále).

Pomocníkem je ten, kdo jinému umožnil nebo usnadnil spáchání trestného činu. Dále zákon uvádí demonstrativní výčet možných způsobů pomoci, a to opatření prostředků, odstranění překážek, vylákání poškozeného na místo činu, hlídání při činu, rada, utvrzování v předsevzetí spáchat trestný čin nebo slib přispět po trestném činu.

¹⁰⁴ Policejní provokace: KRATOCHVÍL, Vladimír. Policejní provokace "trestného činu" z pohledu právního a ústavněprávního. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, Praha: Orac, 2001, Roč. 6, č. 10, s. 2-10.; HERCZEG, Jiří. Systém řízení provokace v boji proti korupci a principy právního státu. *Bulletin Advokacie*. 2011, č. 4, str. 25-31., dostupné též na: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2011/ba_4_2011_web.pdf; NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, 205 s. ISBN 978-80-87146-71-2.

Zajímavé je, že hlídání při činu (tzv. „dělání zdi“) a vylákání poškozeného na místo činu (tzv. „volavka“), byly původně soudy považovány za spolupachatelství, což se v některých případech jevilo jako nepřiměřeně tvrdé. Od 1. 1. 2010 tak zákonodárce vyslyšel kritiku a zařadil uvedená jednání do příkladného výčtu prostředků pomoci. Na druhou stranu není vyloučeno, že kvalifikace těchto jednání jako pomoci nebude zcela dostačující. Např. Říha uvádí, že nejčastějším případem hlídání při činu je kooperace osob při krádeži vloupáním do vozidla, kdy rozhodnutí o tom, kdo bude provádět samotné vloupání a kdo bude hlídat, zda je „čistý vzduch“, je v podstatě spontánní, a kdy si zúčastněné osoby při vloupání do dalšího vozidla role vymění. Jednou tedy bude jeden pachatelem a druhý účastníkem, a později tomu bude obráceně. Vzhledem k podmínkám § 116 trestního zákoníku nepřichází v úvahu pokračování v trestném činu, nelze tedy počítat způsobené škody a nelze tyto osoby postihnout podle některé z kvalifikovaných skutkových podstat trestného činu krádeže za způsobení vyšších škod.¹⁰⁵ Zde se opětovně setkáváme s problémem soudy zastávané teorie nemožnosti pokračování v účastenství.

Obecně lze rozlišovat pomoc fyzickou a pomoc psychickou. Z příkladů uvedených v trestním zákoníku je pomocí fyzickou opatření prostředků, odstranění překážek, vylákání poškozeného na místo činu a hlídání při činu, ostatní jsou pomocí psychickou. Důležité je odlišení psychické pomoci od návodu. Návod má vzbudit rozhodnutí spáchat trestný čin, při psychické pomoci je pachatel již rozhodnut. Návod nadbytečný může působit jako psychická pomoc v podobě utvrzování v předsevzetí spáchat trestný čin.

Pomoc, na rozdíl od návodu, nemusí spočívat pouze v konání, ale je možná i ve formě opomenutí. V takovém případě ale musí být splněny podmínky § 112 trestního zákoníku, tedy podmínky platné pro nepravé omisivní delikty. Pomocník tak musí porušit zvláštní povinnost konat v úmyslu podpořit pachatele. Např. hlídač neuzamkne objekt v úmyslu umožnit pachateli vniknutí.

Pomoc je možno poskytnout nejpozději při páchání trestného činu. Po dokonání přichází v úvahu pouze, pokud trestná činnost ještě nebyla dokončena, zejména u trestných činů trvajících.

¹⁰⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 327

Od pomoci je třeba odlišit některé zvláštní formy trestné součinnosti, které se účastenství ve formě pomoci podobají tím, že též představují jistou podporu pachatele. V těchto případech se ale jedná o samostatné trestné činy upravené ve zvláštní části trestního zákoníku a osoba pomáhající pachateli zde nebude postižena jako pomocník, účastník na činu hlavního pachatele, ale jako pachatel trestného činu, jehož objektivní stránka spočívá právě v poskytnutí zvláštního druhu pomoci pachateli jiného trestného činu. Jedná se o skutkové podstaty trestného činu nadržování (§ 366), nepřekažení trestného činu (§ 367), neoznámení trestného činu (§ 368), a také podílnictví (§ 214) a legalizace výnosů z trestné činnosti (§ 216, § 217). Základním rozlišovacím kritériem mezi těmito trestnými činy a účastenstvím ve formě pomoci je, že tyto trestné činy lze spáchat až poté, co byl podporovaný trestný čin dokonán a trestná činnost dokončena (kromě nepřekažení). Dále nepřekažení a neoznámení jsou tzv. pravé omisivní delikty. Pomáhající osoba zde tedy může být postižena vždy jen jako pachatel trestného činu nepřekažení nebo neoznámení a nikdy jako pomocník podle § 24 odst. 1 písm. c) trestního zákoníku, pokud zároveň nebude nositelem zvláštní povinnosti konat ve smyslu § 112.¹⁰⁶

Stejně jako u návodu, zná trestní zákoník skutkové podstaty, které pouhou pomoc povyšují na pachatelství z toho důvodu, že samotné jednání, k němuž pomocník přispívá, není trestným činem. Jedná se o trestný čin účast na sebevraždě (§ 144), pomoc těhotné ženě k umělému přerušení těhotenství (§ 161), podání alkoholu dítěti (§ 204). Tato jednání jsou beztrestná, protože slouží k ochraně právě těch osob, které se jich dopouští. Protože jsou ale tato jednání ve společnosti nežádoucí, je postihována jejich podpora ze strany ostatních, nechráněných, osob. Pomoc je rovněž znakem některých kvalifikovaných skutkových podstat, jako je např. trestný čin teroristického útoku, upravený v § 311 odst. 2.

2.3. Trestání účastenství

Při trestání účastenství se zásadně použije stejné trestní sazby jako při trestání pachatele trestného činu. Použije se tak rozpětí trestu odnětí svobody uvedené ve

¹⁰⁶ KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, str. 360 an.

zvláštní části trestního zákoníku u trestného činu, na němž se účastník podílel. Český trestní zákoník nezná ustanovení typické pro řadu dualistických systémů o mírnějším postihu účastenství ve formě pomoci. Všechny formy účastenství jsou si rovné.¹⁰⁷ Obsahuje ale ustanovení umožňující mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby, mimo jiné právě v případě pomoci, jestliže má soud vzhledem k její povaze a závažnosti za to, že by použití trestní sazby v nesnížené výši bylo nepřiměřeně přísné a že pachatele lze napravit i trestem kratšího trvání (§ 58 odst. 5).

V úvahu přichází i postižení účastníka podle jiné trestní sazby, než je postihován pachatel hlavního trestného činu. Jde o výše zmiňované případy návodu k závažnějšímu trestnému činu, než který pachatel skutečně provedl nebo případy excesů pachatele. Např. účastník bude potrestán za přípravu závažnějšího trestného činu, v němž je méně závažný, skutečně spáchaný, zahrnut a pachatel bude potrestán za to, co skutečně vykonal, tedy za méně závažný trestný čin. Použité trestní sazby budou tedy odlišné. Opačný výsledek bude v případě excesu pachatele. Pokud se pachatel dopustí závažnějšího trestného činu, než na němž se chtěl účastník účastnit, a tento je v provedeném činu zahrnut, bude účastník postižen v rámci trestní sazby za tento méně závažný trestný čin, zatímco pachatel za závažnější, který provedl a opět dojde k použití odlišných trestních sazeb, ale to pouze tehdy, nelze-li účastníkovi ve vztahu k těžšímu následku přičítat alespoň nedbalost.

Při ukládání trestu účastníku nezáleží na tom, zda a jak byl potrestán pachatel. Může být upuštěno od potrestání pachatele a účastníku se trest přesto uloží. Pachatel a účastník jsou totiž posuzováni individuálně. I při trestání účastníka se použijí obecné zásady trestání. Podle § 39 odst. 6 písm. b) má soud rovněž přihlídnout k významu a povaze účasti na činu, což je zvláštní pravidlo aplikované právě při trestání účastenství. Soud tak může zohlednit nebezpečnost každého příspěvku, která nemusí být vždy stejná ani v případě shody forem účastenství, ve výměře trestu a zajistit tak spravedlivé potrestání každého účastníka, které skutečně odpovídá situaci konkrétního případu.

Trestní zákoník upravuje možnost zániku trestnosti účastenství. Podmínky jsou stejné jako u zániku trestnosti přípravy a pokusu. Vyžaduje se dobrovolné upuštění od dalšího účastenství, odstranění nebezpečí hrozícího zájmu chráněnému trestním

¹⁰⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, str. 338

zákonem, které vzniklo jako důsledek účastníkovy jednání nebo alternativně oznámení účastenství státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu nebo, jde-li o vojáka, nadřízenému, v době, kdy lze vzniklé nebezpečí ještě odstranit (§ 24 odst. 3). Trestnost zaniká pouze u účastníka, který podmínky osobně splnil. Je-li účastníků více, trestnost ostatních zůstává nedotčena. Pokud i přesto, že účastník splnil vše, co je nutné k zániku jeho trestnosti, byl čin ostatními pachateli přesto spáchán, zániku trestnosti účastníka to nebrání (§ 24 odst. 4).

Pokus účastenství je v České republice postihován v rámci přípravy. Příprava je trestaná podle trestní sazby za trestný čin, zvláště závažný zločin, k němuž směřovala (§ 20). Při ukládání trestu je soudce povinen zohlednit, mimo jiné, do jaké míry se jednání pachatele přiblížilo k dokonání trestného činu, i k okolnostem a důvodům, pro které k dokonání nedošlo (§ 39 odst. 6, písm c)). Trestní zákoník umožňuje rovněž mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby za stejných podmínek jako je tomu u pomoci. Také umožňuje upustit od potrestání přípravy, pokud pachatel nerozpoznal, že příprava nemohla vést k dokonání, a to vzhledem k povaze nebo druhu předmětu útoku nebo vzhledem k povaze nebo druhu prostředku spáchání (§ 46 odst. 3).

3. Úprava účastenství v Rakouské republice a Spolkové republice Německo, komparace s českou úpravou

V předchozím textu jsem mnohokrát zmiňovala německou a rakouskou úpravu účastenství. Je tomu tak proto, že obě země jsou našimi sousedy, svého času jimi bylo české zákonodárství velmi ovlivněno a i nyní jsou našimi inspiračními vzory. Zároveň je každá z těchto zemí reprezentantem jednoho ze základních systémů úpravy trestné součinnosti. Dalším, praktičtějším, důvodem je skutečnost, že v obou zemích je, na rozdíl od České republiky, tématu trestné součinnosti věnováno mnohem více pozornosti. Většina učebnic trestního práva obsahuje poměrně rozsáhlou kapitolu o účastenství a v odborných kruzích je tato problematika živě diskutována. A proto také díla německy píšících autorů tvoří převážnou část pramenů, z nichž jsem při psaní diplomové práce čerpala.

V následující části práce bych chtěla každou z těchto úprav účastenství krátce představit a porovnat je s úpravou v českém trestním zákoníku.

3.1. Rakousko

Rakouský trestní zákoník z roku 1974 upravuje problematiku účastenství ve své první, obecné části v § 12 an. Rakousko vychází z extenzivního pojetí pachatele a je reprezentantem monistického systému účastenství. Nepracuje tedy s pojmem účastníka, ale právě pouze s pojmem pachatele. Pojem pachatele však není jednotný, je vnitřně diferencován, což se, jak již bylo výše vysvětleno, s monismem nevyklučuje. Jedná se tedy o monismus v jeho funkcionální podobě.

Základním ustanovením je v tomto ohledu § 12, podle nějž se v rámci pojmu pachatele rozlišují tzv. pachatel bezprostřední („unmittelbarer Täter“), pachatel určující („Bestimmungstäter) a pachatel přispívající („Beitragstäter“). „*Nejen bezprostřední (přímý) pachatel se dopouští trestného jednání, ale i ten, kdo jiného pohne k tomu, aby takové jednání provedl, nebo ten kdo k takovému jednání jinak přispívá.*“¹⁰⁸ Jak je vidět, formy pachatelství v rakouském právu v podstatě odpovídají pojmům přímého

¹⁰⁸ § 12 rakouského trestního zákoníku

pachatele, návodce a pomocníka známým z dualistických systémů. Všechny tyto formy pachatelství jsou však v rakouském právu rovnocenné. Konkrétní způsob, jakým se určitá osoba podílela na činu, je podstatný pouze při vyměřování trestu. Forma pachatelství, v níž bylo jednáno, se sice uvádí v odsuzujícím rozsudku, ale případné pochybení při její kvalifikaci není důvodem pro zrušení takového rozsudku. Dokonce je přípustné, aby v nejasných případech byly uvedeny formy pachatelství alternativně. Možnost alternativní kvalifikace se opírá právě o předpoklad rovnosti všech forem pachatelství.¹⁰⁹ Není však přípustný pouhý odkaz na §12. V rozsudku je třeba přesně vyličit skutkové okolnosti, jinak by bylo možno jej napadnout žalobou pro zmatečnost (Nichtigkeitsbeschwerde).¹¹⁰

Jak je pro monistické systémy typické, ani v rakouském právu neexistuje požadavek akcesority. Každá z osob podílejících se na činu naplňuje skutkovou podstatu přímo, páchá vlastní bezprávi a vznik její trestní odpovědnosti nezávisí na právní charakteristice jednání ostatních a jejich trestní odpovědnosti. Objektivní znaky skutkové podstaty sice naplňují všichni společně a každému je přičítán celý následek, znaky trestného činu, které mají subjektivní povahu (úmysl, vina atd.) se u každého posuzují odděleně. Význam jednotlivých příspěvků se zohledňuje až při vyměřování trestu.

Přestože charakteristika rakouské úpravy jako funkcionálního monismu bez zásady akcesority a s právní rovnocenností všech forem pachatelství, je v rakouské právní teorii a judikatuře převažující, stále existují odlišné názory, podle nichž je klíčové ustanovení § 12 rakouského trestního zákoníku možno vyložit jinak, zejm. Burgstallerovo pojetí redukovaného pachatele. Burgstaller odmítá rovnocennost všech forem pachatelství a z § 12 dovozuje akcesoritu určujícího a přispívajícího pachatelství. Protože v důsledku takové koncepce nutně vznikají určité mezery v trestnosti, obdobně jako v dualistických akcesorických systémech, využívá Burgstaller k jejich vyplnění též instituty spolupachatelství a nepřímého pachatelství, které jsou jinak v monistických systémech nadbytečné. Jak je vidět, toto pojetí odpovídá spíše dualismu než monismu.

¹⁰⁹ KIENAPFEL, Diethelm, HÖPFEL, Frank. *Grundriss des Strafrechts*. 12., überarbeitete und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007, str. 214

¹¹⁰ KIENAPFEL, Diethelm, HÖPFEL, Frank. *Grundriss des Strafrechts*. 12., überarbeitete und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007, str. 215

Jediným znakem monismu, který v Burgstallerově pojetí zůstává, je hrozba stejné trestní sazby pro všechny druhy pachatelů.¹¹¹

Účastí-li se na činu více osob, odpovídá každá z nich za celé spáchané bezpráví. Jakmile se bezprostřední pachatel pokusí o trestný čin, všichni zúčastnění – i pachatel určující a přispívající – odpovídají za pokus, i když z jejich pohledu byl čin již dokonán.¹¹² Trestný je rovněž pokus určujícího pachatelství, i když se bezprostřední pachatel ještě o nic nepokusil, a jakákoliv účast na pokusu. Pokud jde o přispívající pachatelství, zde se rakouský zákonodárce tak trochu zpronevěřil principu rovnosti všech forem pachatelství a pokus zde ponechal beztrestný, což zcela koresponduje s obvyklou úpravou pomoci v dualistických systémech (§ 15 rakouského trestního zákoníku)

Jak bylo uvedeno, rakouská úprava rozeznává tři formy pachatelství – bezprostřední, určující a přispívající. Rakouská úprava nezná institut spolupachatelství, ani nepřímého pachatelství, neboť tyto jsou vzhledem k extenzivnímu pojetí pachatele zbytečné. Pojem spolupachatelství je ale přesto používán teorií a judikaturou k označení úmyslné součinnosti více bezprostředních pachatelů. Někdy je tento pojem využíván jako prostředek k rozšiřování pojmu bezprostředního pachatelství i na osoby, které samy jednání popsané ve skutkové podstatě nevykonaly. To je ale vzhledem ke konstrukci systému (zejm. vzhledem k zásadě rovnocennosti jednotlivých forem pachatelství) zbytečné.¹¹³

Bezprostředním pachatelem je ten, kdo provedl jednání popsané v příslušné skutkové podstatě, u trestných činů materiálních ten, jehož jednání stojí trestněprávně relevantnímu následku nejbližší - tedy ten, kdo jednal naposledy. Tento ale musí jednat tak, aby mu následek mohl být objektivně přičítán. Pokud bude jen živým nástrojem v rukou jiného, nebude pachatelem vůbec. Naopak ten, kdo jej jako nástroj použil, bude tím posledním jednajícím, bezprostředním pachatelem.¹¹⁴

Určujícím pachatelem je, kdo v jiném vyvolá rozhodnutí dopustit se trestného jednání (§ 12). Pojem trestného jednání zahrnuje jak úmyslné, tak nedbalostní delikty,

¹¹¹ TRIFFTERER, Otto, SCHMOLLER, Kurt. *Die österreichische Beteiligungslehre: eine Regelung zwischen Einheitstäter- und Teilnahmesystemen?*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1983, str. 39-40

¹¹² ŘÍHA, Jiří. *Účastenství v trestním právu*. 1. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, 2006, str. 142

¹¹³ TRIFFTERER, Otto. *Österreichisches Strafrecht: allgemeiner Teil*. Wien: Springer, 1985, str. 399-400

¹¹⁴ TRIFFTERER, Otto. *Österreichisches Strafrecht: allgemeiner Teil*. Wien: Springer, 1985, str. 397

kteře mohou spočívat jak v konání, tak v opomenutí. Je nezbytné, aby jednání, k němuž je naváděno, bylo pak skutečně provedeno bezprostředním pachatelem, jinak bychom dospěli k poněkud absurdnímu výsledku, že jediná osoba naplňující skutkovou podstatu by byl návodce. Proto v případech, které v dualistických systémech známe jako nepřímé pachatelství, je tento „nepřímý“ pachatel pachatelem bezprostředním.¹¹⁵ Návod přitom ale nemusí směřovat k vyvolání rozhodnutí spáchat čin bezprostředně, možné jsou i případy tzv. řetězení návodu. To znamená, že návodce může navádět i jiného, aby navedl jinou osobu ke spáchání trestného jednání, protože samo určující pachatelství je též trestným jednáním. Naproti tomu je ale odmítána trestnost návodu k pomoci, a to zejména s ohledem na omezenou trestnost přispívajícího pachatelství, které je trestné teprve, pokud se bezprostřední pachatel o čin alespoň pokusí. Trestat určujícího pachatele již za pokus návodu k přispívajícímu pachatelství se proto jeví jako nespravedlivé.¹¹⁶ Určující pachatel musí jednat úmyslně a jeho úmysl musí čin, k němuž je naváděno, zahrnout alespoň v hrubých rysech. Nezdařené a bezvýsledné určující pachatelství jsou postihovány jako pokus trestného činu. Způsobí-li bezprostřední pachatel těžší následek, na nějž se úmysl určujícího pachatele nevztahuje, bude tento odpovědný pouze za trestný čin v základní skutkové podstatě, ledaže ve vztahu k těžšímu následku jednal nedbale (§ 7 odst. 2). Pokud bezprostřední pachatel spáchal čin kvalitativně odlišný nebo čin méně závažný, bude určující pachatel odpovědný za pokus jím zamýšleného trestného činu.

Pojem přispívajícího pachatele je vymezován negativně. Je jím každý, kdo se podílí na trestném jednání jinak než jako bezprostřední nebo určující pachatel. Pro výklad pojmu trestné jednání platí to, co bylo uvedeno u určujícího pachatelství. Trestná je i podpora určujícího a přispívajícího pachatelství. Může mít podobu pomoci fyzické i psychické. Podíl přispívajícího pachatele přitom musí mít skutečný vliv na provedení činu, a to alespoň v podobě zvýšení rizika naplnění skutkové podstaty. Stejně jako určující pachatel, i přispívající pachatel se podílí na konkrétním trestném činu a musí jeho znaky znát alespoň v hrubých rysech. Pokud se bezprostřední pachatel dopustí excesu, odpovídá přispívající pachatel jen za těžší následek, pokud jej zavinil alespoň z nedbalosti ve smyslu § 7 odst. 2. Pokud se bezprostřední pachatel dopustí činu, na

¹¹⁵ TRIFFTERER, Otto. *Österreichisches Strafrecht: allgemeiner Teil*. Wien: Springer, 1985, str. 403

¹¹⁶ TRIFFTERER, Otto. *Österreichisches Strafrecht: allgemeiner Teil*. Wien: Springer, 1985, str. 404

něž se úmysl přispěvatele nevztahoval, nebo spáchá čin méně závažný, nebude přispívající pachatel nijak postižen, neboť pokus přispívajícího pachatelství je beztrestný (§ 15). Ze stejného důvodu zůstane beztrestné nezdařené a bezvýsledné přispívající pachatelství.

Protože každý účastník v materiálním smyslu je v Rakousku pachatelem, nevznikají problémy v oblasti nedbalostních deliktů. Kdo se podílí na nedbalostním deliktu, je pachatelem, stejně jako všichni ostatní. Nezáleží přitom na tom, zda jeho účast byla úmyslná nebo nedbalostní. Přípustné je i nedbalostní určující a přispívající pachatelství a je nerozhodné, zda bezprostřední pachatel jedná nedbalostně nebo úmyslně. Je však nezbytné, aby se jednalo o trestný čin, který je možné spáchat z nedbalosti (§ 7 odst. 1).¹¹⁷

Pokud jde o delikty zvláštní, pro ně je stěžejní úprava obsažená v § 14 trestního zákoníku. Přitom se rozlišuje, zda se zvláštní vlastnosti nebo poměry týkají bezpráví (§ 14 odst. 1) nebo viny (§ 14 odst. 2). Jde-li o zvláštní vlastnosti nebo poměry týkají bezpráví, postačí, splňuje-li je jeden z pachatelů. Jedná-li se však o delikt vlastnoruční, musí být tyto podmínky splněny u osoby bezprostředního pachatele. Např. v případě krvesmilstva (§ 211) musí splňovat podmínku příbuzenství v příslušném stupni ten, kdo čin přímo vykonává, jinak osoby, které k činu navádí nebo napomáhají, nebudou trestné. Týká-li se zvláštní vlastnost nebo poměr toliko viny, zohledňuje se pouze u těch zúčastněných osob, kterých se týká. Např. situace podle § 79 trestního zákoníku – usmrcení dítěte při porodu, což je privilegovaná skutková podstata a privilegována zde může být pouze matka, nebo okolnost, že někdo jedná „z nouze, nerozvážnosti nebo k uspokojení vlastních potřeb...“ podle § 141 trestního zákoníku.¹¹⁸

3.2. Německo

V Německu je stále platný a účinný trestní zákoník z roku 1871. Samozřejmě si nezachoval svou původní podobu, ale byl již mnohokrát novelizován. Z pohledu probírané problematiky je významná novela z roku 1943, která znamenala přechod od přísné zásady akcesority k akcesoritě limitované. Zmínit lze i zákon z července 1969,

¹¹⁷ TRIFFTERER, Otto. *Österreichisches Strafrecht: allgemeiner Teil*. Wien: Springer, 1985, str. 412

¹¹⁸ TRIFFTERER, Otto. *Österreichisches Strafrecht: allgemeiner Teil*. Wien: Springer, 1985, str. 419

který s účinností od 1. 1. 1975 trestnímu zákoníku přinesl novou obecnou část. Právě v obecné části, konkrétně v § 25 an. je totiž obsažena úprava účastenství.

Německo patří k zemím, v nichž je úprava účastenství založena na koncepci dualismu. Rozlišování pachatele, návodce a pomocníka zde má dlouhou tradici, které se Němci rozhodně odmítají vzdát. I když v oblasti trestního práva setrvávají u dualismu jako základního principu, všech trestných činů se dualismus netýká. U nedbalostních deliktů se vychází z myšlenky monismu, i když jen proto, že obě formy účastenství jsou jednáním úmyslným, a kdo jedná nedbale, může být jedině pachatelem nedbalostního trestného činu.¹¹⁹ V rámci boje s organizovanou a hospodářskou kriminalitou pak často dochází k povyšování případů materiálního účastenství na pachatelství (např. trestný čin vytváření zločineckých uskupení podle § 129, široce formulovaná skutková podstata trestného činu zneužití pojištění podle § 265).¹²⁰

Jestliže je tento přístup pro trestní právo pouhou výjimkou, pro oblast práva správního je naopak základem. Německý zákon o přestupcích zná pouze pojem pachatele.¹²¹

Jak již bylo uvedeno, pro dualistické systémy je stěžejní otázka, jak od sebe odlišit pachatelství a účastenství. V Německu se nejvíce prosadila již zmiňovaná teorie panství nad činem a k této teorii inklinuje i judikatura, dříve vycházející z teorie subjektivní.

Pachatelem je podle § 25 ten, kdo spáchá trestný čin sám nebo prostřednictvím jiného. Pokud více osob spáchá trestný čin společně, jsou všichni pachateli (spolupachateli). Německé právo zná tedy tři formy pachatelství – přímé pachatelství (unmittelbare Täterschaft), nepřímé pachatelství (mittelbare Täterschaft) a spolupachatelství (Mittäterschaft).

Přímý pachatel ovládá čin prostřednictvím jeho vlastnoručního provedení. Svým jednáním přímo naplňuje skutkovou podstatu, má tedy panství nad jednáním.

Spolupachatelé spolupracují při naplňování skutkové podstaty na základě rozhodnutí spáchat trestný čin společně. Přitom není nutné, aby spolupachatelé dlouze

¹¹⁹ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 8

¹²⁰ ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, str. 8

¹²¹ Ordnungswidrigkeitengesetz z roku 24. 5. 1968, úč. od 1. 10. 1968

čin plánovali, může se jednat i o naprosto spontánní rozhodnutí učiněné i mlčky.¹²² Spolupachatelem může být výjimečně i ten, kdo nevykonal ani část jednání popsáno ve skutkové podstatě, pokud jeho úloha byla nezbytnou součástí společného plánu, bez níž by čin nebyl proveden.¹²³ Dotyčný musí chtít spáchat čin jako vlastní, nechce pouze podporovat čin jiného, jinak by byl toliko pomocníkem.¹²⁴ Celý následek se pak přičítá všem pachatelům, i když jeho dílčí části přímo způsobil jen některý z nich.

Nepřímý pachatel panuje nad činem panstvím vůle. Použije jiného jako nástroj a čin spáchá jeho prostřednictvím. Obvykle jde o osobu, která sama nebude trestně odpovědná, protože jednala v omylu, nejednala zaviněně nebo jednala za okolností vylučujících protiprávnost, popř. bude odpovědná omezeně. V rámci nepřímého pachatelství se řeší i případy, kdy je živý nástroj využit k sebepoškození, zejm. k sebevraždě, která není trestným činem.¹²⁵ Otázka trestní odpovědnosti použitého živého nástroje však není rozhodná pro trestnost nepřímého pachatele.¹²⁶ Podle Groppa¹²⁷ je totiž nepřímé pachatelství dáno tím, že nepřímý pachatel prostředníka ovládá a může jej řídit a nezáleží již na tom, zda sám prostředník je nebo není pachatelem. Osoba tzv. pachatele za pachatelem (der Täter hinter dem Täter) byla Spolkovým soudním dvorem uznána v případech zneužití státních pravomocí (př. odsouzení členů rady národní obrany bývalé DDR, za zabíjení uprchlíků na berlínské zdi), organizované kriminality a také situace, kdy přímý pachatel jednal v právním omylu, kterého se mohl vyvarovat (př. slavný Katzenkönigfall). Vzhledem k rozsahu a síle vlivu osob v pozadí na průběh činu, s ohledem na to, že přímé pachatele v podstatě ovládají, by nebylo adekvátní považovat je za pouhé návodce.

Pokud jde formy účastenství, jde o klasického návodce a pomocníka. Jejich vztah k pachateli spočívá na zásadě akcesority, která je od roku 1943 limitovaná. Trestní odpovědnost účastníka předpokládá protiprávní a úmyslný čin pachatele. Tím

¹²² BAUMANN, Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. *Strafrecht: allgemeiner Teil : Lehrbuch*. 11. neubearbeitete Aufl. Bielefeld: Giesecking, 2003, str. 689

¹²³ Jeschek/Weigend, str. 654

¹²⁴ BAUMANN, Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. *Strafrecht: allgemeiner Teil : Lehrbuch*. 11. neubearbeitete Aufl. Bielefeld: Giesecking, 2003, str. 694

¹²⁵ Legendární je v tomto směru Siriusfall z roku 1983, kdy pachatel, tvrdíc o sobě, že pochází z hvězdy Sirius, přesvědčil svou oběť k pokusu o sebevraždu, s tím, že následně bude moci žít na hvězdě Sirius nebo na jiné planetě.

¹²⁶ BAUMANN, Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. *Strafrecht: allgemeiner Teil : Lehrbuch*. 11. neubearbeitete Aufl. Bielefeld: Giesecking, 2003, str. 699

¹²⁷ GROPP, Walter. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. 3., überarbeitete und erw. Aufl. Berlin: Springer, 2005, str. 368

může být i pokus trestného činu. Nevyžaduje se již čin zaviněný, když každý, účastník i pachatel, má být posouzen podle své vlastní viny. Znaky týkající se viny se tedy u každé zúčastněné osoby posuzují odděleně. Pokud jde o delikty zvláštní a roli zvláštních vlastností a poměrů, zakládají-li trestnost a u účastníka nejsou splněny, sníží se trest podle § 49 (§ 28 odst. 1). Pokud trestnost zpřísňují, zmírňují nebo vylučují, zohlední se pouze u toho, u koho jsou splněny (§ 28 odst. 2). Problém ovšem je, že u některých zvláštních vlastností a poměrů není zcela jasné, jakého charakteru vlastně jsou, zejm. u trestného činu vraždy.¹²⁸ Řešení má význam pro rozhodnutí, zda v konkrétním případě bude použit první nebo druhý odstavec § 28 trestního zákoníku. Ve výsledku je samozřejmě velký rozdíl. Zatímco judikatura zastává názor, že zvláštní atributy uvedené v § 211 (trestný čin vraždy) trestnost zakládají, nauka se přiklání k výkladu, že skutková podstata vraždy je kvalifikovanou skutkovou podstatou ve vztahu k základní skutkové podstatě trestného činu zabití, a tedy znaky uvedené v § 211 považuje za znaky trestnost zpřísňující. Podle judikatury je třeba aplikovat § 28 odst. 1, podle teorie naopak § 28 odst. 2 trestního zákoníku. Další spor pak panuje o to, které atributy jsou vztaženy k pachateli, a použije se na ně § 28, a které jsou vztaženy k činu, i když právě u trestného činu vraždy panuje relativní jednota.

Je trestný pokus návodu, a to jen pokud jde o návod ke zločinu (das Verbrechen), což lze využít pro postih určitého okruhu bezúspěšných a nezdařených návodů. Trest se přitom má snížit podle § 49 odst. 1. Pokus pomoci je beztrestný.

Návodcem je ten, kdo jiného pohne ke spáchání trestného činu, tj. vyvolá v něm rozhodnutí takový čin spáchat. Je-li pachatel již rozhodnut, nejde o návod, ale o psychickou pomoc. Prostředky návodu mohou být velmi rozmanité, včetně navedení jiného, aby rozhodnutí spáchat trestný čin vzbudil v třetí osobě (tzv. řetězové navádění). Jednání návodce musí být úmyslné. Jeho úmysl se musí vztahovat jak k vlastnímu jednání, tak k trestnému činu, k němuž navádí. Přitom onen trestný čin musí být dostatečně konkretizován, protože návodce se podílí na určitém trestném činu. Postačí určení podstatných okolností činu, nemusí jít o dokonalou individualizaci. Pokud návodce navádí k méně závažnému trestnému činu, než k němuž je pachatel již rozhodnut, je podle německé teorie beztrestný, protože jeho jednání znamená snížení

¹²⁸ GROPP, Walter. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. 3., überarbeitete und erw. Aufl. Berlin: Springer, 2005, str. 384

rizika.¹²⁹ Beztrestnost se ale týká pouze návodu, stále je možné dotyčného postihnout za psychickou pomoc.¹³⁰ Za excesy pachatele návodce neodpovídá, jde-li ale o nepodstatné jednotlivosti, nejsou tyto pro posouzení trestnosti návodce významné, protože je to přeci pachatel, kdo konečně určí průběh činu zcela konkrétně. Excesy jsou řešeny podobně jako v České republice. Spáchá-li pachatel čin závažnější, než ten, k němuž bylo naváděno, je návodce odpovědný za návod k méně závažnému činu, který skutečně chtěl, je-li ve spáchaném zahrnut. Spáchá-li pachatel čin zcela odlišný, jde o pokus návodu k zamýšlenému činu.¹³¹ Omyl v osobě není pro trestnost návodce podstatný.¹³²

Pomocníkem je ten, kdo jinému pomáhá se spácháním trestného činu. Pomocí se rozumí umožnění nebo usnadnění spáchání činu nebo zesílení účinku činu.¹³³ Stejně jako u návodu se musí jednat o čin úmyslný a protiprávní. I pomocník se podílí na konkrétním trestném činu a jeho úmysl musí zahrnout všechny hlavní atributy činu. Jeho jednání musí být úmyslné, nedbalost může vést pouze k souběžnému pachatelství nedbalostního trestného činu. Pomoc může být fyzická i psychická. Spory se vedou o nutnost kauzality pomoci. Zatímco teorie příčinnou souvislost požaduje, podle judikatury postačí samotná podpora činu. Hledisko judikatury je užitečné zejména v případech, kdy pomoc nakonec nebude využita, a tak by zůstala beztrestným pokusem, i pokud je její nevyužití dílem náhody, např. pachatel dodaný nástroj ztratí. Diskutována je otázka neutrálních každodenních jednání, např. prodej nože budoucímu pachateli prodavačem v obchodě. Soudy řeší tyto za použití subjektivního kritéria. Pokud dotyčný věděl, že jednání pachatele směřuje ke spáchání trestného činu, pak je pomocníkem, pokud ne, nelze jej postihnout.¹³⁴ Trestní sazba pro pomocníka se automaticky snižuje podle § 49 odst. 1 trestního zákoníku (§ 27 odst. 2).

¹²⁹ GROPP, Walter. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. 3., überarbeitete und erw. Aufl. Berlin: Springer, 2005, str. 390

¹³⁰ WESSELS, Johannes, BEULKE, Werner. *Strafrecht, allgemeiner Teil: die Straftat und ihr Aufbau*. 36., neu bearbeitete Aufl. Heidelberg: Müller, 2006, str. 204

¹³¹ BAUMANN, Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. *Strafrecht: allgemeiner Teil : Lehrbuch*. 11. neubearbeitete Aufl. Bielefeld: Giesecking, 2003, str. 733-734

¹³² Rose-Rosahl-Fall, das preussische Obertribunall, 1858

¹³³ WESSELS, Johannes, BEULKE, Werner. *Strafrecht, allgemeiner Teil: die Straftat und ihr Aufbau*. 36., neu bearbeitete Aufl. Heidelberg: Müller, 2006, str. 208

¹³⁴ WESSELS, Johannes, BEULKE, Werner. *Strafrecht, allgemeiner Teil: die Straftat und ihr Aufbau*. 36., neu bearbeitete Aufl. Heidelberg: Müller, 2006, str. 210

3.3. Shrnutí

Pokud srovnáme obě úpravy s úpravou českou, nejbližší je nám úprava německá. Stejně jako v Německu vychází český zákonodárce z restriktivního pojetí pachatele a dualistického systému účastenství. Základem obou úprav pak je zásada akcesority. Rozdíl je ovšem v jejím pojetí. Jde přitom o nejzásadnější rozdíl mezi českou a německou úpravou. Zatímco v České republice je zásada akcesority formulována velice přísně, v Německu jde o akcesoritu limitovanou. V České republice se pro trestnost účastníka vyžaduje spáchání trestného činu se všemi jeho znaky, v Německu postačí čin úmyslný a protiprávní, nikoli již zaviněný.

Jak bylo již výše vyloženo, zásada akcesority bohužel dává vzniknout řadě mezer v trestnosti. Přestože ani německá úprava není zcela bezmezerovitá, vyrovnává se s problémy vznikajícími v důsledku zásady akcesority mnohem lépe než úprava česká. Používá také institut nepřímého pachatelství, který vyplní většinu mezer. Nejdůležitější je ale limitace zásady akcesority, která umožňuje podchytit i některé méně časté případy. Přesto mezery vznikají, např. v situaci, kdy hlavní pachatel jedná toliko nedbale a podílníci se osoba nemůže být pachatelem, protože se jedná o delikt vlastnoruční. Těch několik málo mezer je však vnímáno jako „cena za svobodu,“ v souladu s fragmentární povahou trestního práva.¹³⁵

Mezery jsou zaplňovány i prostřednictvím stanovení trestnosti pokusu účastenství. Německý trestní zákoník upravuje pokus návodu ke zločinu, což je takový trestný čin, za nějž je stanovena trestní sazba od jednoho roku a výše. České právo pokus účastenství jako takový nezná, ale trestá jej jako přípravu trestného činu. Protože trestnost přípravy se vztahuje jen na zvlášť závažné zločiny, o nichž je tak výslovně stanoveno, je trestnost pokusu účastenství v České republice rovněž omezená. V rámci přípravy postihuje i pokus pomoci, který německá právní úprava ponechává beztrestným, což je možné chápat jako jistou nevýhodu německé úpravy, když generalizuje pokus pomoci jako jednání, které je vždy jen nepatrné nebezpečnosti a potrestání si tedy nezasluhuje. V tomto je česká právní úprava lepší, když materiální pokus pomoci postihuje, ale zároveň umožňuje zohlednit nízkou nebezpečnost takového jednání použitím ustanovení o mimořádném snížení trestu odnětí svobody nebo

¹³⁵ GROPP, Walter. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. 3., überarbeitete und erw. Aufl. Berlin: Springer, 2005, str. 382

upuštění od potrestání. Kvalifikaci jednání, která jsou v České republice postihována v rámci přípravy jako pokusu účastenství však, jak již bylo dříve vyloženo, mnohem lépe odpovídá jejich skutečné povaze, a proto německou úpravu hodnotím celkově pozitivně.

Pokud jde o formy účasti na činu, oba trestní zákoníky znají tradiční figury návodce a pomocníka. Český trestní zákoník však obsahuje oproti tomu německému jednu formu účastenství navíc, a to organizátorství. To je potomkem historické epochy socialismu, kdy se tehdejší socialisticky orientovaný zákonodárce nechal inspirovat ruskými Základy trestního zákonodárství SSSR a svazových republik. Organizátor jako účastník mezi ostatními poměrně vyčnívá, protože ze všech tří má velmi blízko k pachateli. Může jej velmi silně ovlivňovat a jeho forma účasti na činu tak nabývá vyšších kvalit, než podíl návodce a pomocníka. V Německu je osoba stojící za pachatelem, která jeho prostřednictvím řídí skutkový, průběh činu označována za nepřímého pachatele, nebo též za pachatele za pachatelem (*der Täter hinter dem Täter*). Hodnocení organizátora jako pachatele více odpovídá skutečnému postavení organizátora v rámci většího množství osob podílejících se na páchání trestného činu a vystihuje nebezpečnost jeho jednání pro společnost.

Další dvě formy účastenství jsou v obou zemích pojímány víceméně shodně. Odlišuje se pomoc v oblasti trestání, kde český zákonodárce nezakotvil obligatorní mírnější postih, ale stanovil jej pouze fakultativně. Tím se česká úprava přiblížila úpravě rakouské. Zvolené české řešení umožňuje zohlednit nebezpečnost účasti každého jednotlivého pomocníka na činu, a tím zajistit dostatečnou individualizaci trestu. Současně úpravou fakultativního snížení trestní sazby je zohledněno, že pomoc obvykle bývá mnohem méně společensky nebezpečná než ostatní formy účastenství. V Německu je takto pomoc posuzována pokaždé, a to i když v konkrétním případě není mírnější trest na místě.

Rakouská úprava je od německé i české odlišná. Představuje jiný systém a jiné pojetí pachatelství a trestné součinnosti. Z mého pohledu je přehlednější, pojmově jednodušší a bezmezerovitá. Neznamená to však, že by např. úprava německá nebyla funkční. Díky limitaci akcesority se německá úprava vypořádala s některými problémy plynoucími z dříve přísně formulované zásady akcesority. Stále ovšem zůstává velmi složitou, klade velké nároky na uživatele, kteří se musí zorientovat v rozsáhlé právní

terminologii a jednotlivé pojmy od sebe přesně odlišit. Přitom se ne vždy daří dospět k jednotnému řešení (viz zmiňované rozpory mezi názory teorie a judikatury).

Pokud jde o hodnocení české právní úpravy, z toho, co bylo dosud uvedeno, je jasné, že úprava účastenství je velmi nedokonalá, se spoustou mezer, které se zákonodárce - ne zcela úspěšně - snaží zacelit různými náhradními pravidly, a je proto právem kritizována. To vše jako důsledek dualistického systému s přísným pojetím zásady akcesority. Úprava by měla být přehlednější a pravidla by měla být stanovena jasně. Situace, kdy jednání, které je ve své podstatě stejného charakteru, bude jednou postihováno jako účastenství, jednou jako nepřímé pachatelství, pak jako příprava a jindy podle různých podpůrných konstrukcí právní teorie a praxe, je dle mého názoru v rozporu s požadavkem právní jistoty a skutečnost mezerovitosti pak s obecnou představou spravedlnosti. Současný stav právní úpravy je skutečně fascinující zejména ve srovnání s dřívějšími právními úpravami platnými na území České republiky. Jak je vidět, zlepšující se tendence nejsou ani zdaleka samozřejmostí.

Nezbývá než vyslovit naději, že zákonodárce v budoucnu kritizovaná ustanovení upraví a změny pečlivě zváží, nejlépe za současné konzultace s právní praxí a třeba se i nechá inspirovat naší vlastní, v tomto ohledu o něco úspěšnější minulostí.

Závěr

Problematika účastenství je jednou z nejsložitějších v oboru trestního práva. Vyplývá z nutnosti zabezpečit naplnění hlavních funkcí trestního práva, k čemuž lze přistupovat různě. Výsledkem je velká rozmanitost koncepcí právní úpravy účastenství napříč právními řády. Ukázali jsme si, že východiskem právních úprav účastenství jsou dva hlavní modely – dualistický a monistický a také to, že každý z nich může existovat v mnoha variacích, přičemž každá z nich má své výhody i nevýhody, se kterými se vyrovnává po svém.

Hlavními problémy dualistického systému jsou: nutnost rozlišení osoby pachatele a osoby účastníka a pojetí zásady akcesority. Obojí má rozhodující vliv na konkrétní podobu příslušné právní úpravy. Zejména zásada akcesority představuje důležité kritérium, podle něž je stanovován rozsah trestnosti účastníků. Zásada akcesority vždy na trestnost účastenství působí omezujícím způsobem a mohou tak vznikat mezery v právní úpravě ohrožující zabezpečení hlavních funkcí trestního práva. Proto si úpravy založené na dualistickém pojetí musí vytvářet různé podpůrné instituty, které tyto mezery zacelí. Dualistické systémy jsou velmi náročné na interpretaci a aplikaci. Nutnost přesného odlišování celé řady pojmů vnáší do systému jistou těžkopádnost, a to zejména proto, že ohledně diferenciačních kritérií nepanuje vždy jednota.

To monistické systémy jsou mnohem přehlednější a flexibilnější. Problémy s rozlišováním forem, v nichž se jednotlivé osoby na trestné činnosti podílí, odpadají. Rovněž zde neexistuje akcesorita. Sjednocení pojmosloví toliko na pojmu pachatele, představuje oproti dualismu značné odlehčení, a to i když je mezi pachateli někdy diferencováno. Absence zásady akcesority pak znamená bezmezerovitost. Rovněž monistické systémy umožňují skutečné naplnění zásady individualizace trestní represe.

V základech české právní úpravy stojí systém dualistický. Charakteristické je pro ni velmi přísné pojetí zásady akcesority, které s sebou nese řadu problémů. Za nejproblematictější považují absenci ustanovení o trestnosti pokusu účastenství, tak jako je tomu v jiných právních řádech, kde je akcesorita limitována, za současné omezené trestnosti přípravy. Mám za to, že *de lege ferenda* je na místě jisté uvolnění akcesority. Třeba právě zakotvením trestnosti pokusu účastenství. Myslím, že obnovení postavení

přípravy jako obecné formy trestné činnosti by nebylo ideální, protože některá účastenská jednání (př. nadbytečný, nezdařený), která jsou dnes postihována v rámci přípravy, jsou materiálně právě pokusem účastenství. Jejich postihování jako přípravy trestného činu je pouze „hrubá záplata.“ Jejich pravá povaha a materiální nebezpečnost by tak zůstala nevystižena.

Dalším problematickým bodem české úpravy účastenství je institut organizátorství, který se oproti ostatním formám účastenství vymyká, jednak svou netradičností, ale zejména postavením mezi všemi zúčastněnými osobami. Obvykle je organizátor postavou mnohem nebezpečnější a vlivnější než kdejaký návodce nebo pomocník. Tato nebezpečnost a manipulativnost organizátora přitom není v českém trestním právu dostatečně zohledněna. Mnohem více odpovídá nepřímému pachateli nebo čin organizujícímu spolupachateli. Inspirativní by v tomto směru mohlo být např. zmiňované německé pojetí pachatele za pachatelem (der Täter hinter dem Täter).

Německá a Rakouská úprava jsou oproti české funkčnější. Německá je, shodně jako úprava v českém trestním zákoníku, založena na dualistickém systému, ovšem s limitovanou akcesoritou. Právě limitace akcesority umožňuje postihnout i jednání, která v důsledku akcesority přísně zůstávají beztrestná. Rovněž obsahuje ustanovení o trestnosti pokusu účastenství, i když jen u návodu ke zločinu. To vše ji činí životaschopnější. Myslím, že německá úprava by našemu zákonodárci mohla být vzorem, pokud se rozhodne setrvat na akcesorickém dualistickém systému. Německé řešení je naší současné úpravě bližší, odpovídá našim tradicím, a přesto se s problémy dualistických systémů vyrovnává mnohem lépe. Přestože mě osobně velmi zaujaly monistické systémy, pokud by se snad zákonodárci nechtělo do tak radikální změny systému, mám za to, že by stačily úpravy výše navržené.

Seznam literatury

Učebnice, monografie

BAUMANN, Jürgen, WEBER, Ulrich, MITSCH, Wolfgang. *Strafrecht: allgemeiner Teil : Lehrbuch*. 11. neubearbeitete Aufl. Bielefeld: Giesecking, 2003, XLIII, 845 s. ISBN 3-7694-0935-3.

GROPP, Walter. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. 3., überarbeitete und erw. Aufl. Berlin: Springer, 2005, XLVI, 598 s. ISBN 3-540-24537-5.

ŘIVNA, Tomáš. *Trestní právo hmotné. Judikatura k obecné i zvláštní části*. 2. aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 311 s. ISBN 978-80-7357-509-0.

ŘIVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 536 s. ISBN 978-80-7478-614-3.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 5., aktualiz. vyd. Praha: Leges, 2014, 1246 s. ISBN 978-80-7502-049-9.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 2. vyd. Praha: Leges, 2010, 904 s. ISBN 978-80-87212-49-3.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, 976 s. ISBN 978-80-7502-044-4.

JESCHECK, Hans-Heinrich, WEIGEND, Thomas. *Lehrbuch des Strafrechts: allgemeiner Teil*. 5., vollständig neubearbeitete und erweiterte Aufl. Berlin: Duncker & Humblot, 1996, L, 1029 s. ISBN 3-428-08348-2

KRATOCHVÍL, Vladimír a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xl, 921 s. ISBN 978-80-7179-082-2.

KIENAPFEL, Diethelm. *Der Einheitstäter im Strafrecht*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann, 1971, 42 s.

KIENAPFEL, Diethelm, HÖPFEL, Frank. *Grundriss des Strafrechts*. 12., überarbeitete und erw. Aufl. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2007, xvi, 351 s. ISBN 9783214121839.

LAUFHÜTTE, Heinrich Wilhelm, RISSING-VAN SAAN, Ruth, TIEDEMANN, Klaus. *Strafgesetzbuch: Leipziger Kommentar : Großkommentar*. 12., neu bearbeitete Aufl. Berlin: De Gruyter Recht, 2007, LII, 2217 s. ISBN 978-3-89949-231-6.

NEJEDLÝ, Josef. *Zákonnost důkazů v trestním řízení ve světle Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2013, 205 s. ISBN 978-80-87146-71-2.

NOVOTNÝ, Oto a kol. *Trestní právo hmotné*. 6., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 583 s. ISBN 978-80-7357-509-0.

ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. 4. vollständig neu bearbeitete Aufl. München: Beck, 2006, XXXV, 1136 s. ISBN 978-3-406-53071-5.

ROXIN, Claus. *Strafrecht: allgemeiner Teil*. München: Beck, 2003, XXXI, 899 s. ISBN 3-406-43868-7

ROXIN, Claus, Täterschaft und Tatherschaft, 5. Auflage, Berlin: Walter du Gruyter, 1990, XX, 711 s., ISBN: 3-11-012286-3

ŘÍHA, Jiří. *Účastenství v trestním právu*. 1. vyd. V Praze: Univerzita Karlova, 2006, 281 s.

SOLNAŘ, Vladimír. *Účastenství v československém socialistickém trestním právu*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1959, 167 s.

SOLNAŘ, Vladimír, FENYK, Jaroslav, CÍSAŘOVÁ, Dagmar, VANDUCHOVÁ, Marie. *Systém českého trestního práva*. Vyd. 1. Praha: Novatrix, 2009, 157, 502, 283 s. ISBN 978-80-254-4033-9.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, 2 sv. (xvi, 1450, xiv s., s. 1451-3586). ISBN 978-80-7400-428-5.

TRIFFTERER, Otto, SCHMOLLER, Kurt. *Die österreichische Beteiligungslehre: eine Regelung zwischen Einheitstäter- und Teilnahmesystemen?*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 1983, 106 s. ISBN 3214047949.

TRIFFTERER, Otto. *Österreichisches Strafrecht: allgemeiner Teil*. Wien: Springer, 1985, xxxviii, 545 s. ISBN 3211818561-.

WESSELS, Johannes, BEULKE, Werner. *Strafrecht, allgemeiner Teil: die Straftat und ihr Aufbau*. 36., neu bearbeitete Aufl. Heidelberg: Müller, 2006, XXXII, 386 s. ISBN 978-3-8114-8016-2.

Články, příspěvky ve sbornících

HERCZEG, Jiří. Systém řízené provokace v boji proti korupci a principy právního státu. *Bulletin Advokacie*. 2011, č. 4, str. 25-31., dostupné též na: http://www.bulletin-advokacie.cz/assets/zdroje/casopis/2011/ba_4_2011_web.pdf

KRATOCHVÍL, Vladimír. Policejní provokace "trestného činu" z pohledu právního a ústavněprávního. *Trestní právo: odborný časopis pro trestní právo a obory související*, Praha: Orac, 2001, Roč. 6, č. 10, s. 2-10.

KRATOCHVÍL, Vladimír. Zásada osamostatnění účastenství: argumenty "pro" a "proti". *Právní praxe*. 1996, roč. 44, č. 8-9, s. 530-540.

ŘÍHA, Jiří. Nová úprava forem trestné činnosti in JELÍNEK, Jiří at al. *O novém trestním zákoníku: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2009, trestněprávní sekce*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2009, 223 s. ISBN 978-80-87212-21-9. s. 42-50

ŘÍHA, Michal. Příprava trestného činu a účastenství. *Trestní právo*. 2008, roč. 13, č. 12, s. 19-24.

TOGNER, Michal. Pokračování v účastenství. *Trestněprávní revue*. 2008, roč. 7, č. 8, s. 248-251.

Judikatura

nález ÚS sp. zn. II. ÚS 710/01 ze dne 25. 6. 2003

nález ÚS sp. zn. IV. ÚS 418/97 ze dne 9. 2. 1998

rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 7 To 102/97 ze dne 15. 12. 1997

usnesení NS sp. zn. 8 Tdo 1015/2013, ze dne 24. 10. 2013

Staschinskij-Fall, rozh. BGH, 9 StE 4/62 ze dne 19. 10. 1962

Katzenkönigfall, rozh. BGH, 4 StR 352/88 ze dne 15. 9. 1988

Siriusfall, rozh. BGH 1 StR 168/83 ze dne 5. 7. 1983

Badewannenfall, rozh. Reichgerichtshof 3 D 69/40 ze dne 19. 2. 1940

Rose-Rosahl-Fall, Preußisches Obertribunal, rok 1858

Zákony

z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

z. č. 140/1961 Sb., trestní zákon

z. č. 86/1950 Sb., trestní zákon

z. č. 117/1852 ř. z., zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Bundesgesetz vom 23. Jänner 1974 über die mit gerichtlicher Strafe bedrohten Handlungen, BGBl. Nr. 60/1974

Strafgesetzbuch vom 1871 in der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBl. I S. 3322)

Internetové zdroje

HEFENDEHL, Roland und MitarbeiterInnen, Juristische Fakultät der Universität Freiburg, Institut für Kriminologie und Wirtschaftsrecht, Die Teilnahmeform der Anstiftung gem. § 26 StGB, <http://strafrecht-online.org/lehre/ws-2008/strafrecht-at/karteikarten/%C2%A7%2029-1%20-%20Anstiftung%20KK%20557-578.pdf>

Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 8 Tdo 1015/2013, ze dne 24.10.2013, <http://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/ucastenstvi-93083.html>, Autor: redakce (jav)

Resumé

Die strafbare Beteiligung bezeichnet eine Situation, wenn an einem Straftat mehrere Personen mitwirken. Die Regelung dieser Beteiligung eine sehr komplizierte Frage ist. Es gibt zwei Hauptmodelle: Teilnahmesystem (ein dualistisches System) und Einheitstätersystem (ein monistisches System). Beide in vielfältigen Varianten und nie in der Reinform vorkommen.

Das Teilnahmesystem ist auf dem restriktiven Täterbegriff begründet. Er kennt die Begriffe von dem Täter und Teilnehmer. Es ist eine Gretschenfrage, wie man diese zwei Begriffe in der Praxis unterscheiden kann. Dafür wurden verschiedene Theorien entwickelt. Die erfolgreichste Theorie ist die Tatherrschaftslehre. Die gewöhnliche Formen der Teilnahme sind die Anstiftung und die Beihilfe. Für Teilnahmesystemen ist der Akzessoritätprinzip typisch, aber er hat viele Strafbarkeitslücken zu Folge. Die sind durch verschiedene Instituten zu bewältigen.

Das Einheitstätersystem geht von dem extensiven Täterbegriff aus. Es gibt hier kein bloßer Teilnehmer. Alle beteiligte Personen Täter sind. Es gibt hier keine Akzessorität. Darum sind mit diesem System weniger Probleme verbunden als mit dem Teilnahmesystem. Auch begriffliche Unklarheiten nicht vorkommen.

Die Regelung in der Tschechische Republik ist sehr problematisch. Der liegt der Teilnahmesystem mit einer sehr strengen Akzessorität zu Grunde. Es entstehen viele Strafbarkeitslücken, die der Gesetzgeber nicht ganz ausgefüllt hat. Der Versuch der Teilnahme ist nicht strafbar. Einige, aber nicht alle, diese Handlungen als strafbare Vorbereitungshandlung strafbar sind. Ob diese Handlungen bestraft werden, hängt oft von dem Zufall ab. In dem tscheschischen Strafbeseztbuch sind drei Teilnahmeformen geregelt: der Organisator, der Anstifter und der Gehilfe. Die Teilnahme ist mit dem selben Strafrahmen wie die Täterschaft bedroht. Die Beihilfe kann nach dem Strafgesetzbuch milder bestraft sein, wenn sie nicht eine zu schwere Handlung darstellt.

Die deutsche und die österreichische Regelungen sind die Vertreter von beiden Systemen. Die deutsche Regelung ist dualistisch und beruht auf der limitierte Akzessorität. Der Versuch der Teilnahme ist strafbar, aber nur die Anstiftung zu einem Verbrechen. Die Beihilfe ist obligatorisch milder bestraft. Das österreichische System ist das Einheitstätersystem. Man unterscheidet drei formen der Täterschaft:

Unmittelbare Täterschaft, Bestimmtäterschaft und Beitragstäterschaft. Der Bestimmungstäter und der Beitragstäter sind der klassischen Anstiftung und Beihilfe ähnlich. Präzisierung zwischen diesen Formen ist doch nicht wichtig bei der Verurteilung. Auch in Österreich ist nur Versuch des Bestimmens strafbar.

Die Tscheschische Regelung ist zu ändern. Sie ist lückenhaft und widerspricht den Grundprinzipien des Strafrechts. Der Gesetzgeber könnte die deutsche Regelung oder die tschechische Rechtsgeschichte in Betracht ziehen.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá teoretickými základy účastenství a právní úpravou účastenství v České republice. Zároveň se věnuje též právní úpravě účastenství ve Spolkové republice Německo a Rakouské republice. Problematika účastenství je velmi komplikovaná a existuje mnoho možností, jak k její úpravě přistupovat. Správná úprava je přitom důležitá pro naplnění základních funkcí trestního práva. Cílem diplomové práce bylo pojednat o základních přístupech k právní úpravě účastenství, shrnout jejich výhody a nevýhody a zhodnotit jejich použití v právních řádech vybraných států.

Tato práce se skládá ze tří částí. První část se zabývá terminologií a dvěma základními modely právní úpravy účastenství – monistickým a dualistickým. Čtenáři se zde přibližují základní principy obou modelů a jejich výhody a nevýhody při praktickém užití. Ve druhé části se věnuji české právní úpravě a jejím problémům. Tato část je rozdělena do tří kapitol. V první kapitole pojednávám o podmínkách trestní odpovědnosti účastníků, ve druhé o jednotlivých formách účastenství a v poslední, třetí, pak o trestání účastenství. Třetí část je pak věnována stručnému představení právní úpravy účastenství ve Spolkové republice Německo a Rakouské republice a jejich srovnání s českou právní úpravou.

Abstract

The thesis is concerned with theoretical background of participation and the legal regulation of participation in the Czech republic. It also deals with the legal regulation of participation in the Federal Republic of Germany and in the Republic of Austria. There are many problems associated with criminal participation and it is possible solve them in many different ways. However, the proper regulation of participation is important to comply with basic principles of criminal law. The aim of these thesis is to discuss some base approaches to the regulation of participation, to summarize advantages and disadvantages of individual systems and review application of these systems in legislation of selected countries.

These thesis is composed of three parts. The first part defines basic terminology and describes two base systems of legal regulation of participation – the dualistic one and the monistic one. The aim of this part is to approximate guiding principles of both systems and advantages and disadvantages of legal application of these systems. The second part concentrates on the Czech legal regulation of participation and discusses its problems. Subdivided into three chapters, this part examines conditions of criminal liability of participants, introduces forms of participation and, finally, chapter three deals with punishment of participants. Part three provides an outline of the legal regulation of participation in the Federal Republic of Germany and in the Republic of Austria. This chapter also compares German, Austrian and Czech legal regulation of participation.

Název práce v anglickém jazyce a klíčová slova

Název práce v anglickém jazyce:

Participation

Klíčová slova:

pachatel, účastník, akcesorita

offender, participant, accessory